

UNIVERSITATEA BABEȘ-BOLYAI CLUJ-NAPOCA
FACULTATEA DE GEOGRAFIE
DEPARTAMENTUL DE GEOGRAFIE REGIONALĂ ȘI
PLANIFICARE TERITORIALĂ

TEZĂ DE DOCTORAT

Rezumat

ȚINUTUL CICEULUI - ANALIZĂ REGIONALĂ

Coordonator științific:

Prof. univ. dr. Pompei COCEAN

Doctorand:

Alexandra-Camelia POTRA

Cluj-Napoca

2017

CUPRINS

LISTĂ TABELE	6
LISTĂ FIGURI	7
INTRODUCERE	10
I. FUNDAMENTE TEORETICE ȘI METODOLOGICE PRIVIND ABORDAREA UNUI STUDIU DE GEOGRAFIE REGIONALĂ A „ȚINUTURILOR”	12
1.1. Obiectivele și ipotezele cercetării	12
1.2. Considerații asupra conceptului de „ținut”. Semnificația acestuia în contextul Geografiei Regionale	12
1.2.1 Accepțiunile și semnificațiile termenului de ținut.....	12
1.2.1.1. Ținutul ca entitate politico-administrativă.....	13
1.2.1.2. „Ținutul” ca spațiu mental. Mentalități tradiționale și identitate teritorială.....	16
1.2.1.3. „Ținuturi” cu valențe etno-culturale.....	20
1.2.2. Atributele spațiilor de tip „ținut”.....	21
1.2.3. Analiza semnificațiilor „ținuturilor” în raport cu alți taxoni regionali.....	23
1.2.3.1. „Țări” și „ținuturi”.....	24
1.2.3.2. „Ținuturi” și microregiuni.....	27
1.2.4. „Ținutul” ca sistem teritorial.....	31
1.3. Aspecte metodologice	34
1.4. Ținutul Ciceului în literatura de specialitate	41
II. PREMISELE ISTORICE ALE CONSOLIDĂRII ȚINUTULUI CICEULUI	46
2.1. Preliminar	46
2.2. Impactul factorului istoric în geneza, evoluția și devenirea Ținutului Ciceului	46
2.2.1. Vechimea populării Ținutului Ciceului reflectată prin dovezi arheologice.....	46

2.2.2. Ținutul și Cetatea Ciceului. Particularități de geneză.....	51
2.2.3. Consolidarea Ținutului Ciceului în perioada tranziției de la statutul nobiliar la cel regal.....	53
2.2.4. Ținutul Ciceului sub stăpânirea domnitorilor moldoveni- perioada conturării identității spirituale a populației.....	55
2.2.5. Cetatea Ciceului- marcă de identitate istorică a Ținutului Ciceu	61
2.3. Ipostaze ale individualizării istorice a Ținutului.....	71
2.3.1. Conscripția din anul 1553 – premisă a individualizării istorice a Ținutului Ciceului.....	71
2.3.2. Implicațiile deciziilor politico-administrative în stabilirea extensiunii spațiale actuale a Ținutului Ciceului.....	73
2.4. Concluzii.....	83
III. INDIVIDUALIZAREA ȚINUTULUI CICEULUI PRIN REPERE IDENTITARE.....	87
3.1. Preliminar.....	87
3.2. Delimitarea Ținutului Ciceului prin prisma criteriului mental.....	88
3.3. Trăsături mentale ciceuane – premise ale consolidării identității teritoriale.....	97
3.4. Identitatea comunității ciceuane reflectată prin cultura populară.....	102
3.4.1. Portul popular și tradițiile ca elemente identitare ale comunității ciceuane.....	103
3.4.2. Identitatea populației ciceuane reflectată prin activitățile economice tradiționale.....	109
3.4.2.1. Ocupații tradiționale.....	109
3.4.2.1.1. Rolul morăritului în crearea unor elemente identitare. Reconstituirea istorică a peisajului mulinologic ciceuan.....	112
3.4.2.2. Meșteșugurile tradiționale. Prelucrarea pietrelor de moară – meșteșug definitoriu al populației ciceuane.....	118
3.4.3. Casa și gospodăria tradițională – element identitar al Ținutului Ciceului.....	122
3.5. Concluzii.....	125

IV. INDIVIDUALIZAREA CADRULUI NATURAL ȘI POTENȚIALUL ACESTUIA DE CONTURARE ÎN FUNCȚIONALITATEA ȚINUTULUI CICEULUI	129
4.1. Preliminar.....	129
4.2. Componenta morfologică a Ținutului Ciceului.....	130
4.2.1. Evoluția paleogeografică și structura geologică a Ținutului Ciceului.....	130
4.2.2. Poziția geografică.....	132
4.2.3. Rolul reliefului în calitate de componentă a Ținutului Ciceului.....	133
4.2.4. Unitățile și subunitățile morfologice ale reliefului microregiunii.....	134
4.2.5. Morfometria reliefului Ținutului Ciceului.....	141
4.2.5.1. Altitudinea reliefului.....	141
4.2.5.2. Adâncimea fragmentării.....	143
4.2.5.3. Expoziția versanților.....	145
4.2.5.4. Panta versanților.....	146
4.2.6. Elemente de favorabilitate și restrictivitate impuse de specificul reliefului asupra Ținutului Ciceului.....	148
4.2.6.1. Rolul reliefului în dispunerea sistemului de așezări.....	148
4.2.6.2. Influența reliefului asupra funcționalității economice a Ținutului Ciceului.....	151
4.3. Componenta climatică a Ținutului Ciceului.....	154
4.3.1. Particularitățile elementelor climatice.....	154
4.3.1.1. Temperatura.....	154
4.3.1.2. Precipitațiile.....	155
4.3.2. Topoclimatele manifestate la nivelul Ținutului Ciceului.....	156
4.4. Componenta hidrică a Ținutului Ciceului.....	157
4.4.1. Apele de suprafață și caracteristicile lor hidrografice.....	157
4.4.2. Apele subterane și calitatea lor.....	160
4.4.3. Rolul resurselor hidrice în evoluția Ținutului Ciceului.....	161

4.4.4. Surse de alimentare cu apă potabilă – situația actuală și perspective de valorificare a resurselor hidrice	163
4.5. Componenta biopedologică a Ținutului Ciceului.....	164
4.5.1. Componenta vegetală și faunistică –specificități teritoriale și implicații în evoluția Ținutului Ciceului.....	164
4.5.2. Caracteristicile învelișului pedologic.....	166
4.6. Concluzii.....	168
V. SPECIFICITĂȚILE COMPONENTEI GEODEMOGRAFICE ȘI DE HABITAT.....	171
5.1. Preliminar.....	171
5.2. Evoluția geodemografică.....	171
5.2.1. Potențialul geodemografic.....	172
5.2.2. Mișcarea naturală a populației în Ținutul Ciceului.....	177
5.2.3. Mișcarea migratorie a populației Ținutului Ciceului.....	179
5.3. Structuri geodemografice.....	183
5.3.1. Dependența demografică și structura populației pe grupe de vârstă și sexe.....	183
5.3.2. Structura etnică și condiționările impuse de evoluția acesteia în Ținutul Ciceului.....	187
5.3.3. Structura confesională a populației.....	191
5.3.4. Structura educațională. Involuția populației școlare – efect al dinamicii demografice.....	192
5.4. Specificitatea habitatelor.....	194
5.4.1. Ținutul Ciceului-spațiu rural. Relații de interdependență în sistemul de așezări ciceuan.....	194
5.4.2. Atestarea documentară.....	195
5.4.3. Particularitățile tipologice ale așezărilor din Ținutul Ciceului.....	196
5.4.3.1. Distribuția spațială, mărimea demografică și funcțiile așezărilor ciceuane	197
5.4.3.2. Structura, forma și evoluția vetrelor de așezări.....	198

5.4.3.3. Analiza de tip cluster a așezărilor, în funcție de particularitățile lor tipologice.....	202
5.4.5. Gradul de dotare al așezărilor.....	204
5.5. Concluzii.....	208
VI. FUNCȚIONALITATEA ȚINUTULUI CICEULUI REFLECTATĂ PRIN ACTIVITĂȚI ECONOMICE ȘI INFRASTRUCTURA DE ACCES.....	213
6.1. Preliminar.....	213
6.2. Reflectarea funcționalității economice a Ținutului Ciceului prin structura economică a populației.....	214
6.3. Relația specificității teritoriale – concentrarea activităților economice la nivel de unitate administrativ-teritorială.....	217
6.4. Activități ale sectorului primar.....	219
6.4.1. Regionarea activităților sectorului primar din Ținutul Ciceului.....	219
6.4.2. Economia forestieră a Ținutului Ciceului.....	221
6.4.3. Funcționalitatea agricolă.....	223
6.4.3.1. Evoluția activităților agricole și importanța acestora în conturarea funcționalității economice a Ținutului Ciceului.....	223
6.4.3.2. Valorificarea terenurilor agricole din Ținutul Ciceului.....	226
6.4.3.3. Agricultură ciceuană la limita dintre subzistență și semi-subzistență. Accesarea liniilor de finanțare PNDR – o soluție de revigorare a activităților agricole din Ținutul Ciceului.....	228
6.4.3.4. Valorificarea suprafețelor arabile din Ținutul Ciceului.....	231
6.4.3.5. Activitățile pomicole din Ținutul Ciceului. Studiu de caz: Ferma pomicolă POMBIS - model de practicare a agriculturii intensive în localitatea Ciceu-Mihăiești.....	234
6.4.3.6. Zootehnia-formă de valorificare a pășunilor și fânețelor din Ținutul Ciceului.....	237
6.4.3.7. Elemente de favorabilitate și restrictivitate în desfășurarea activităților agricole.....	239
6.4.3.7.1. Relația componentă naturală de susținere – funcționalitate agricolă.....	240

6.4.3.7.2. Tipul și dimensiunea exploatațiilor agricole – premise nefavorabile creșterii productivității agricole.....	241
6.4.3.7.3. Recomandări privind dezvoltarea activităților agricole în Ținutul Ciceului.....	243
6.5. Activități ale sectorului secundar.....	246
6.5.1. Forme actuale de exploatare industrială.....	246
6.5.1.1. Specificități ale activităților industriale extractive.....	247
6.5.1.2. Economia Ținutului Ciceului reflectată prin industria prelucrătoare.....	250
6.6. Activități ale sectorului terțiar.....	253
6.6.1. Comerțul și serviciile.....	253
6.6.2. Funcționalitatea turistică.....	254
6.6.2.1. Resursele cadrului natural și rolul acestora în conturarea funcționalității turistice a Ținutului Ciceu.....	255
6.6.2.2. Rolul ariilor de vizibilitate în valorificarea peisajului Ținutului Ciceului.....	257
6.6.2.3. Rolul resurselor antropice în conturarea potențialului turistic al Ținutului Ciceului	260
6.6.2.3.1. Valorificarea satului tradițional ca resursă turistică.....	261
6.6.2.3.2. Patrimoniul cultural imobil al Ținutului Ciceului și valorificarea sa turistică.....	265
6.6.2.3.2.1. Clasificarea bunurilor patrimoniului cultural imobil.....	266
6.6.2.3.2.2. Protejarea și conservarea monumentelor istorice.....	267
6.6.2.3.2.3 Valorificarea turistică a monumentelor istorice din Ținutul Ciceului.....	274
6.7. Infrastructura de acces a Ținutului Ciceului.....	277
6.6.1. Infrastructura de transport și gradul de accesibilitate al teritoriului.....	277
6.6.2. Viabilitatea infrastructurii de acces. Disfuncționalități și măsuri de intervenție	279
6.8. Concluzii.....	283

VII. COORDONATE REGIONALE DE SINTEZĂ ALE ȚINUTULUI	287
CICEULUI.....	
7.1. Validarea ipotezei 1.....	287
7.2. Validarea ipotezei 2.....	290
BIBLIOGRAFIE.....	306

CUVINTE CHEIE: Ținutul Ciceului, regiune funcțională, spațiu mental ciceuan, axă de gravitație, centru polarizator supracomunal, Cetatea Ciceului

I. FUNDAMENTE TEORETICE ȘI METODOLOGICE PRIVIND ABORDAREA UNUI STUDIU DE GEOGRAFIE REGIONALĂ A „ȚINUTURILOR”

1.1. Obiectivele și ipotezele cercetării

Direcția pe care se înscrie prezentul studiu este cea conferită de analiza unităților microregionale de tip „ținut”, percepute ca teritorii de proiect și împrumutând atributele unor spații mentale, caracteristici probate deja științific pentru unitățile teritoriale de tip „țară”. Inițiativa a fost lansată în literatura științifică națională de P. Cocean, Ținutul Ciceului fiind unul dintre primele ținuturi înscrise pe această traiectorie.

Două ipoteze generale au fost testate pe parcursul prezentului studiu, respectiv suprapunerea Ținutului Ciceului peste o microregiune funcțională și asocierea acestuia unui spațiu mental distinct. Ambele ipoteze s-au calat pe cele 4 obiective clar formulate de la începutul lucrării, respectiv demonstrarea funcționalității ținutului, ipoteză de probat pe de o parte, prin conferirea unor valențe aplicative, iar pe de altă parte, prin aprofundarea unor cunoștințe teoretice și abilități practice ale cercetătorului.

1.2. Considerații asupra conceptului de „ținut”. Semnificația acestuia în contextul Geografiei Regionale

Termenul de „ținut” nu este unul recent, însă conotațiile acordate acestuia au variat de-a lungul istoriei, în funcție de contextul socio-politic existent. Cea mai veche accepțiune apare în documentele medievale, fiind direct asociat unei vechi formațiuni administrativ-teritoriale din provincia Moldova. Termenul a fost îmbogățit semantic la începutul secolului XX, când „ținuturile” devin forme legiferaute de către regalitate, timp de doi ani, Ținutul Ciceului regăsindu-se ca parte integrantă a Ținutului Someșului.

Aprofundând direcția geografiei regionale de a conferi unor entități teritoriale valențele unui spațiu mental, un subiect de altfel specific științelor sociale, nu s-a omis nici pentru prezentul studiu consultarea acelor opinii ce au definit spațiul mental geografic (Kaplan S., Yi Fu Tuan, Fremont A., Mitu S., Cocean P.). Un element definitoriu pentru raportarea

locuitorilor la teritoriul natal provine din perspectiva tradiționalismului, opusă modernismului, conform căreia valorile de autenticitate pe care și le însușeau locuitorii erau familia, pământul sau relația cu divinitatea, valori mult mai nuanțate în perioada contemporană și globalizate. Aceștia li se mai adaugă o serie de repere identitare etnografice, asociate unor mituri și credințe.

Sesizând nivelul de afiliere al locuitorilor la aceste teritorii, P. Cocean identifică 3 posibile ipostaze de spații mentale românești ce se suprapun ținuturilor, Ținutul Ciceului făcând parte, alături de Ținuturile Bârgaie, Târnave, Câmpulung sau Neamț, din categoria teritoriilor consolidate încă din perioada medievală și puternic impregnate în mentalul comunităților de astăzi doar prin prisma unui element definitoriu (cetatea).

Un alt reper ce contribuie la definirea sintagmei de „ținut” îl constituie realitatea etnografică, dată de patrimoniul vernacular, obiceiuri, cutume, legende, port popular. Coagularea Ținutului Ciceu ca zonă etnografică s-a produs în contextul puternicei opresiuni a populației autohtone la presiunile exercitate din exterior, fapt certificat de documentele istorice.

În urma consultării literaturii de specialitate, reies câteva din atributele definitorii unei entități teritoriale de tip „ținut”, precum originalitatea ca structură teritorial-administrativă, unicitatea istorică, reziliența, fizionomia, particularitățile demografice ale comunităților locale implicate dar și relațiile de gravitație stabilite în interiorul microregiunii și cu exteriorul acesteia.

Pentru o și mai clară evidențiere a sintagmei de „ținut”, s-a recurs la o analiză comparativă a „ținuturilor” și „țărilor”, din perspectiva genezei, a funcției politico-administrative deținute, a poziției geografice dar și a polarizării exercitate. Dincolo de similitudinile rezultate, „ținuturile” se individualizează prin caracterul deschis al spațiului mental până la disiparea acestuia în mentalul populației, cu o restrângere a spațiului față de cel conturat inițial, printr-o polarizare exercitată de un centru rural interior și o gravitație și mai însemnată exercitată de un pol urban exterior regiunii, și posibilitatea de se suprapune unei microregiuni.

Înscrise unui trend internațional, s-a constatat că și la nivel național există mai multe caracteristici ce pot pune semn de egalitate între ținuturi și microregiuni. Amintim, în acest sens, valențe precum extensiunea spațială relativ modestă, asocierea voluntară a unor UAT-uri, relațiile existente între componentele acestora, potențialul resurselor deținute, gradul ridicat de conectivitate la rețelele de circulație, polarizarea exercitată de un centru comunal. La ora actuală, o anumită viabilitate din punct de vedere al asigurării coeziunii socio-economice o oferă GAL-urile, pentru arealul de față GAL Ținutul Haiducilor. De altfel, sub semnul coeziunii sociale, deziderat al politicilor europene, stau și inițiativele de suprapunere a unor teritorii precum „ținuturi”, „țări” peste NUTS 4. La ora actuală, acest taxon nu este legiferat în România.

Nu în ultimul rând, s-a demonstrat faptul că Ținutul Ciceului poate deține atributele unui sistem teritorial, prin identitate colectivă, compatibilitate între componentele acestuia, unicitate istorică și culturală, centru de polarizare locală.

1.3. Aspecte metodologice

La fel ca și în cazul studiilor de tip „țară”, s-au utilizat o serie de metode specifice geografiei regionale, particularizate pentru studiul prezent în funcție de elementele definitorii ale Ținutului Ciceu. Integrate etapelor de acumulare a informației și creare a bazei de date, celei analitice sau celei deliberative, metodele de cercetare aplicate răspund obiectivelor urmărite. Amintim documentarea bibliografică, analiza, ancheta sociologică, observația, metoda regională, sinteza și metoda cartografică.

1.4. Ținutul Ciceului în literatura de specialitate

Despre Ținutul Ciceului s-a scris mult și variat, însă din scrierile istorice, lirice, geografice, etnografice sau monografice au fost evidențiate și în cadrul prezentei lucrări acele lucrări care servesc drept mărturie sau argumente susținerii acestui areal ca unitate teritorială complexă. În plus, datele statistice și materialele cartografice mai vechi și mai noi consultate oferă concretețe oricărei noi semantici conferite termenului de „ținut”.

II. PREMISELE ISTORICE ALE CONSOLIDĂRII ȚINUTULUI CICEULUI

2.1. Preliminar

Încă din primele pagini ale capitolului 2, reies clar formulate obiectivele utilizării reperelor istorice ca elemente de specificitate în evoluția acestui teritoriu. Pe de o parte, amintim identificarea mărturiilor arheologice în evoluția teritoriului și a premiselor istorice ce au individualizat Ținutul Ciceului, pe de altă parte individualizarea disfuncțiilor generate și a măsurilor de intervenție viabile.

2.2. Impactul factorului istoric în geneza, evoluția și devenirea Ținutului Ciceului

Vatră a locuirii multisekulare, Ținutul Ciceului a fost locuit încă din Paleoliticul Superior, mărturie stând dovezile arheologice descoperite. Pe durata următoarelor secole, multitudinea de obiecte descoperite, oferite și de *Repertoriul arheologic național*, confirmă continuitatea locuirii. O perioadă marcantă pentru individualizarea teritoriului a constituit-o perioada daco-romană, prin identificarea urmelor unei așezări dacice pe Dealul Ciceul Spânzului și a castrului roman de la Ilișua.

Afirmarea Ținutului Ciceului ca entitate teritorială este strâns condiționată de geneza cetății omonime. În Evul Mediu, un rol deosebit în individualizarea cetății au avut-o colonizările unor triburi (pecenegi și unguri), invaziile tătarilor, dar și tentativele regalității maghiare de extensiune a limitelor în Culoarul Someșului. Poziția privilegiată a cetății (Culmea Ciceului) a fost consolidată prin puternicul rol defensiv pe care aceasta l-a avut pe tot cuprinsul perioadei medievale.

Consolidarea Ținutului Ciceului este strâns legată de istoria domnitorilor maghiari și moldoveni, cel mai important rol deținându-l Ștefan cel Mare și Petru Rareș. Odată cu primul domnitor român al acestui teritoriu, Ținutul Ciceului se individualizează și ca un puternic areal spiritual românesc (ctitoria de la Vad), statut ce va fi asociat unei permanente lupte pentru menținerea unității românești. Din punct de vedere administrativ, acest areal a funcționat după legile din Moldova.

Cetatea Ciceului, actualmente inclusă în Lista Monumentelor istorice, se află într-o stare avansată și continuă de degradare. În plus, accesul spre ruinele cetății se desfășoară pe două trasee, mai greu accesibile și doar per pedes. Poziția privilegiată de care a beneficiat cetatea (refugiu în cazul unor invazii, proximitatea de anumite centre de extracție) a constituit și mobilul deselor sale cuceriri. Odată cu distrugerea cetății, a fost diminuat caracterul de identitate teritorială al populației, acțiunile de restaurare ale acesteia fiind, în

prezent, discutabile. În percepția locuitorilor interogați, cetatea constituie un element de reper al identității acestui ținut. Din prisma măsurilor de intervenție, propunem valorificarea ariei de vizibilitate a cetății (prin amenajarea unui punct de belvedere), stabilirea unei zone de protecție în perimetrul învecinat acesteia, semnalizarea cetății, inclusiv prin utilizarea unui cod QR, creșterea accesibilității spre acest obiectiv turistic, dar și includerea acesteia în circuite turistice integrate.

2.3. Ipostaze ale individualizării istorice a Ținutului Ciceului

Pe baza consultării unor conscripții și a altor documente istorice, suprafața Ținutului Ciceului a oscilat, maxima extensiune caracterizând anul 1553, când acesta includea 63 sate. Din punct de vedere administrativ, primele forme de organizare administrativă ale teritoriului s-au suprapus Daciei Porolissensis, mărturie stând castrele de la Ilișua și Cășeiu. Evul Mediu aduce noi forme administrative, locul *territorium*-ului fiind luat de obștea sătească, Ținutul Ciceului fiind la rândul său inclus unui așa-numit comitat al cetății (Solnocul Interior). Următoarele perioade istorice se definesc prin propriile forme administrative la care și arealul analizat se va circumscrie. De reținut este existența ținutului ca formă de organizare macroteritorială în perioada interbelică (actualul Ținut al Ciceului era inclus Ținutului Someșului). În prezent, decupajele administrative propuse prin reorganizarea administrativă din 1968 divid Ținutul Ciceului pe teritoriul a 3 județe (Cluj, Sălaj, Bistrița-Năsăud). În prezent, Ținutul Ciceului are în componență 6 comune și 20 sate.

Reorganizările administrative din prezent (suprapunerea arealului analizat peste 3 județe distincte), în contextul în care nucleul de consolidare aferent cetății Ciceului aparține doar județului Bistrița-Năsăud, reconfirmă apartenența locuitorilor bistrițeni la acest ținut, spre deosebire de locuitorii arealului din celelalte județe.

2.4. Concluzii

Dincolo de existența cetății Ciceului ca reper identitar pentru arealul investigat și prezența unor monumente istorice recunoscute la nivel național, apar o serie de disfuncționalități ce derivă din slaba promovare a patrimoniului istoric existent, fie că vorbim de accesibilitate, marcarea și semnalizare turistică sau lucrări concrete de restaurare. Ba mai mult, apare și o slabă conștientizare a locuitorilor și autorităților publice asupra valorii deosebite pe care o are această moștenire istorică și o coagulare deficitară a unor acțiuni concrete de

intervenție între varii stakeholderi responsabili cu conservarea patrimoniului cultural. Oportunitățile nu lipsesc, amintim în acest sens posibila valorificare turistică a cetății și monumentelor istorice învecinate, prin lucrări concrete de restaurare, continuate cu strategii de marketing regional.

III. INDIVIDUALIZAREA ȚINUTULUI CICEULUI PRIN REPERE IDENTITARE

3.1. Preliminar

Ținutul Ciceului se individualizează și prin repere identitare, prin atribuirea valențelor de spațiu mental. Obiectivele propuse în prezentul capitol s-au axat pe identificarea extensiunii actuale a Ținutului Ciceului, a elementelor de specificitate etnografică și culturală ce definesc comunitățile din proximitatea cetății Ciceu dar și disfuncțiile și măsurile de intervenție propuse pentru amplificarea coeziunii sociale teritoriale.

3.2. Delimitarea Ținutului Ciceului prin prisma criteriului mental

Criteriul mental, utilizat frecvent în studiile de tip „țară”, ce au acordat o importanță deosebită spațiului mental, a fost utilizat și în cazul analizei prezentului ținut. Prin ancheta sociologică întreprinsă (310 chestionare aplicate, o serie de discuții cu localnicii) a fost urmărită percepția locuitorilor la realitatea teritorială natală. În proporții absolute sau majoritare (90%), comunele Ciceu-Giurgești, Ciceu-Mihăiești, Negrițești, Petru Rareș, Uriu, comune incluse integral județului Bistrița-Năsăud, respectiv comuna Chiuiești din județul Cluj, aparțin Ținutului Ciceului.

Autoidentificarea cu spațiul ciceuan este direct proporțională cu distanța față de Cetatea Ciceului, spre periferia teritoriului, în Culoarul Someșan, atașamentul este unul de abia articulat.

3.3. Trăsături mentale ciceuane – premise ale consolidării identității teritoriale

Tot din perspectiva celor 310 respondenți, reies ca elemente identitare definitorii, la nivel de individ, atașamentul acestora față de istorie, solidaritatea umană, raportarea la familie și relațiile strânse între membrii acesteia, mândria, hărnicia, credința. Importantă este și alteritatea, principalele elemente distinctive între ciceuani și locuitorii arealelor învecinate sunt graiul și conservatorismul. Spațiul ciceuan reprezintă, prin excelență, un spațiu mental habitational.

3.4. Identitatea comunității ciceuane reflectată prin cultura populară

Portul popular, obiceiurile, meșteșugurile și activitățile tradiționale, patrimoniul vernacular constituie elementele etnografice ce reflectă identitatea comunităților locale din Ținutul Ciceului, până la identificarea unei subzone etnografice distincte. La baza reflecțiilor de natură etnografică au stat *Atlasul etnografic român*, monografiile etnografice dar și date colectate din teren. Portul popular, altădată motiv de mândrie, este astăzi, și pe teritoriul arealului investigat, din ce în ce mai puțin purtat. Printre localitățile unde se manifestă tendințe ușoare de revigorare a portului amintim așezările din partea central-nordică a ținutului (Dumbrăveni, Ciceu-Corabia, Lelești, Breaza, Negriștii, Strâmbu, Măgoaja).

Obiceiurile, un alt reper identitar, trădează o înstrăinare a locuitorilor până la negare a acestora, păstrându-se doar cele legate de evenimentele majore de peste an (priveghi, înstruțarea porților, Plugușorul, Sorcova), foarte multe dintre cele existente odinioară fiind practicate restrictiv și ocazional sau au dispărut complet. Gradul de conservare al obiceiurilor este mai ridicat în așezările din nordul ținutului, în proximitatea unor zone etnografice bine definite (Țara Lăpușului, Țara Chioarului). Totodată, se resimt și influențele moderne, de multe ori de tip kitsch, și cele ale etniilor conlocuitoare (maghiari), cu precădere în localitățile Culoarului Someșului.

Dincolo de activitățile agricole tradiționale specifice întregului spațiu rural românesc (agricultura tradițională, păstoritul, pomicultura, morăritul, țesutul, prelucrarea lemnului), se remarcă la nivelul Ținutului Ciceului prelucrarea pietrei de moară, activitate în concordanță cu resursele locale existente. Studiul de caz dedicat morăritului a reliefat și dezvoltarea unor activități conexe, precum industria textilă. Pe de altă parte, pe lângă funcția economică clar dimensionată în perioada habsburgică și socialistă, morile aveau un puternic rol socializator, identitar, constituind un prilej de reuniune a tinerilor.

La nivelul gospodăriei, a elementelor din interiorul acesteia sau a împrejurimilor pe care le are, se remarcă un număr restrâns de gospodării tradiționale, dar cu un procent în creștere a caselor ce păstrează din ce în ce mai puțin din specificitățile locului, modificări survenite în contextul îmbătrânirii localităților rurale și justificate totodată prin creșterea confortului și apariția elementelor moderne în cazul populației mature și tinere.

3.5. Concluzii

Diversitatea și multitudinea reperelor identitare ciceuane, continuitatea unor activități tradiționale și a unor meșteri iscusiți sunt minimizezate ca avantaje datorită stării avansate de degradare a gospodăriilor și instalațiilor tradiționale, a inițiativelor antreprenoriale reduse de valorificare a patrimoniului vernacular dar și de un interes scăzut privind valorificarea acestuia de către locuitori și autorități. Orice inițiativă de revigorare a moștenirii materiale și spirituale a locuitorilor din Ținutul Ciceului, inclusiv prin adaptarea unor modele de bune practici naționale sau internaționale, ar trebui încurajată atât de factorii de decizie responsabili cât și însușită de idei de start-up de reprezentanți întreprinzători ai comunităților locale.

IV. INDIVIDUALIZAREA CADRULUI NATURAL ȘI POTENȚIALUL ACESTUIA DE CONTURARE A FUNCȚIONALITĂȚII ȚINUTULUI CICEULUI

4.1. Preliminar

Prin recursul la o serie de date furnizate de instituții de profil, dar și prin consultarea unor materiale cartografice sau a documentărilor în teren, componenta naturală a Ținutului Ciceului s-a evidențiat atât ca o componentă de susținere a activităților antropice, cât și ca o componentă interactivă prin prisma relațiilor existente între elementele fizico-geografice și celelalte componente derivate (habitate, infrastructură, economie etc.). Printre obiectivele asumate și atinse în acest capitol, menționăm analiza principalelor componente fizico-geografice și a specificităților pe care acestea le impun în teritoriu, cu favorabilități și restrictivități, cu disfuncții ce se regăsesc la nivelul unor corelații, suprimate teoretic prin propunerea unor măsuri de intervenție.

4.2. Componenta morfologică a Ținutului Ciceului

Un prim element fizico-geografic cu impact în teritoriu este structura geologică, care a generat o tipologie de roci vulcanice și sedimentare, a căror utilizare se poate regăsi în industria materialelor de construcție, dar care imprimă și anumite restrictivități din punct de vedere a vulnerabilității terenului la anumite fenomene geomorfologice de risc.

Prin intermediul unor analize spațiale și reprezentări cartografice a unor parametri și fenomene geomorfologice, au fost individualizate o serie de corelații între relief și gradul

de umanizare al teritoriului, distribuția spațială a habitatelor sau a arterelor de comunicație și a tipului de economie practicat.

Relieful Ținutului Ciceului este definit de îmbinarea dealurilor înalte (Dealurile Ciceului, Culmea Breaza) și joase (Dealurile Ciceului, Dealurile Suplaiului, Dealurile Sălătrucului) cu bazinele depresionare (Lelești, Ilișua, Chiuiești), terasele și luncile Culoarului Someșului Mare. Din punct de vedere al locuirii, cea mai ridicată favorabilitate au avut-o bazinele depresionare (este cazul așezărilor Chiuiești, Negrilești, Ciceu-Giurgești), secondate de lunci și terase (cazul localităților Uriu, Petru Rareș, Ciceu-Mihăiești). Un ușor caracter restrictiv pentru amplasarea habitatelor este dat de prezența dealurilor înalte (a se vedea Culmea Breaza), dar surmontat ușor datorită amplasării localităților de-a lungul râurilor sau pe fundul văilor.

Configurația și structura reliefului în cadrul Ținutului Ciceului, un spațiu exclusiv rural, se traduce economic printr-o economie agro-pastorală, distribuită predominant în luncile și terasele Culoarului Someșului Mare și bazinele depresionare.

4.3. Componenta climatică a Ținutului Ciceului

Prin analiza unor parametri climatici reprezentativi (temperatura, precipitații), au fost identificate topoclimatele specifice regăsite și în teritoriul analizat. Astfel, avem predominant topoclimate de vale și topoclimate de platou.

4.4. Componenta hidrică a Ținutului Ciceului

Deși există premise favorabile pentru utilizarea resurselor hidrice (densitatea rețelei hidrografice, debit, calitatea apelor) în cadrul rețelei de alimentare cu apă a localităților, acestea sunt puțin valorificate spre inexistent. În plus, mai mult de jumătate din așezările analizate nu au un sistem centralizat de apă potabilă, alimentarea făcându-se din fântâni.

4.5. Componenta biopedologică a Ținutului Ciceului

Vegetația, prin suprafețele forestiere deținute, a avut și are un rol important în evoluția unor aspecte ale Ținutului Ciceului, de la funcție de adăpost și sursă de materii prime pentru construcții și încălzirea locuințelor până la un generos fond cinegetic, suport pentru

agricultură și funcție peisagistică. Nu același lucru îl putem spune despre faună, cu un rol esențial predominant în structura fondului cinegetic. Solurile, pe de altă parte, influențează economia forestieră și agricultura. Cea mai mare răspândire o dețin protisolurile și luvisolurile, cu fertilitate modestă, ce imprimă o distribuție spațială mult mai extinsă a pajiștilor naturale.

4.6. Concluzii

Fie că vorbim despre potențialul cadrului fizico-geografic, la nivel de fiecare componentă, fie că facem referire la relațiile ce se stabilesc între acestea, Ținutul Ciceului este individualizat ca un areal umanizat, chiar și în cadrul unităților de relief mai puțin favorabile locuirii (Culmea Breaza), rural prin excelență, cu o specializare agro-pastorală condiționată de modul de utilizare al terenurilor și cu o accesibilitate ridicată datorată configurației arterelor de comunicație.

Desigur, apar și fenomene cu caracter restrictiv, care în lipsa unor măsuri de intervenție privind atenuarea și/sau eliminarea lor pot genera adevărate amenințări (fenomene de risc geomorfologic, defrișări, distrugerea unor ecosisteme naturale). Amenajările unor elemente naturale (puncte de belvedere, zone de loisir), asociate desfășurării unor activități de valorificare a resurselor naturale existente, constituie oportunități particularizate teritoriului analizat.

V. SPECIFICITĂȚILE COMPONENTEI GEODEMOGRAFICE ȘI DE HABITAT

5.1. Preliminar

Percepute dinamic și evolutiv, în timp și spațiu, resursele umane reprezintă o altă componentă esențială în analiza unei regiuni. Printre obiectivele propuse și atinse în cadrul acestui capitol, menționăm evoluția populației și a trendurilor evolutive la nivel regional, analiza structurilor geodemografice și a specificităților pe care le generează, inclusiv din perspectiva disfuncțiilor sau a riscurilor înregistrate, particularitățile habitatelor rurale, cu tipologii în funcție de gradul de dotare și tip de funcții și posibile coordonate de dezvoltare ulterioară a acestora.

5.2. Evoluția geodemografică

Evoluția numerică a populației stă sub semnul factorilor naturali, socio-istorici și politici, cu efect extrem de vizibil în dinamica populației având-o măsurile și politicile implementate după 1990 (proprietatea individuală, democratizarea stilului de viață, privatizarea economiei, libera circulație a indivizilor în spațiul Schengen).

Ținutul Ciceului se caracterizează printr-un bilanț demografic natural negativ, pentru intervalul analizat (1990-2015), cu perspective vizibile de accelare a fenomenului de îmbătrânire demografică și de creștere a ratei mortalității. Pe de altă parte, exodul rural din perioada socialistă generat de gravitația exercitată de poliile de atracție exterioare regiunii (Cluj-Napoca, Dej, Bistrița), amplificat în perioada de tranziție de emigrările exterioare temporare și definitive ale populației adulte imprimă valori negative bilanțului migratoriu. Resursa umană ce se pierde prin atracțiile exercitate de centre urbane cu locuri de muncă mai atractive este multiplicată de emigrarea educațională, foarte mulți tineri cu studii medii și superioare preferând alegerea unui alt domiciliu, condiționat în mod direct de prezența unui loc de muncă asociat calificării obținute. Valorile scăzute ale ratei nupțialității și fertilității prefigurează un regres vizibil al bilanțului demografic general.

5.3. Structuri geodemografice

La nivelul structurii pe vârstă a populației ciceuane se înregistrează un relativ echilibru între ponderea populației masculine și cea feminină, dar cu o feminizare mult mai accentuată în cadrul categoriei de vârstă de peste 64 ani. Piramidele vârstelor comunelor analizate reflectă un proces de îmbătrânire demografică, raportul de dependență demografică cu valori de peste 78% la nivel de ținut accentuează și mai mult viitoarea proiecție regresivă a resurselor umane.

Mult mai mozaicată la nivelul secolelor trecute, structura etnică a populației din microregiunea Ciceului are actualmente în componență o proporție însemnată de români, secondată de etnici maghiari și romi. Contextul socio-istoric și deciziile politice luate, conflagrațiile existente au determinat pierderea unui contingent însemnat de etnici germani și evrei. Tot la nivel etnic, o situație particulară derivă din prezența rromilor care, în lipsa unor politici de coagulare socială, determină modificări socio-economice stringente (Poienile Reteagului, Valea Leleștilor). Structura confesională este direct proporțională cu categoriile etnice prezente în teritoriu, predominant ortodocși.

Din punct de vedere educațional, Ținutul Ciceului înregistrează valori inferioare, chiar și față de media județeană sau națională, doar 5,9% din populația ciceuană absolvind o formă de învățământ postliceal sau superior.

5.4. Specificitatea habitatelor

Imaginea satului tradițional ciceuan a cunoscut modificări fizionomice și funcționale în perioada postsocialistă, ca urmare a factorilor exteriori manifestați la nivel regional, și nu numai. La nivel de așezări, toate cele 21 localități din areal sunt polarizate de Reteag, reședință de comună cu rol polarizator supracomunal, integrate la rândul lor centrelor urbane mari din proximitate. În interiorul regiunii, relațiile ce se stabilesc între localități sunt de subordonare și colaborare.

Atestarea documentară a localităților demonstrează, încă o dată, vechimea și continuitatea locuirii în regiunea Ciceului. Demografic, majoritatea satelor ciceuane se încadrează în categoria satelor de dimensiuni medii și mici (101-1500 locuitori), cu o specializare preponderent agricolă și cu o funcționalitate specifică sectorului industrial sau terțiar doar parțial.

Pe baza consultării mai multor surse cartografice, a fost realizată la nivel regional o evoluție a vetrelor de așezări. Expansiunea teritorială a limitelor acestora a scos în evidență câteva particularități diacronice. Conform modelului clasic de polarizare a habitatelor, central-periferic, prima ridicare topografică a consemnat 17 vetre de așezări, suprapuse arealului central al localității, sursele cartografice specifice următoarelor secole evidențiind o evoluție a zonei centrale și o restrângere a vetrelor de așezări. Perioada contemporană aduce modificările necesare de către proprietarii gospodăriilor, asociate cu creșterea gradului de confort și cu „urbanizarea” satului. Cu puține excepții, majoritatea localităților s-au dezvoltat pe direcție nord-sud, de-a lungul unor axe (rutiere, hidrografice). Recent, se constată și o tendință de extindere a vetrelor, dar sub formă de risipire a acestora.

Analiza cluster bazată pe mărime demografică, funcțiile așezărilor, distribuția spațială a vetrelor de așezări a determinat o tipologie a potențialului de dezvoltare al așezărilor. Localitățile de dimensiuni mari și medii, cu funcții multiple și dezvoltate în Culoarul Someșului Mare sau în bazinetele depresionare, întrunesc cele mai ridicate perspective

evolutive, urmate de cele cu o funcționalitate secundară, non-agricolă, localizate în zona dealurilor înalte. Din păcate, există și situația cătunelor (Dosu Bricii, Valea lui Opriș, Valea Cășeiului), aproape depopulate, greu accesibile și dependente de satele reședință de comună, a căror perspectivă de evoluție lipsește.

Gradul de dotare al așezărilor scoate în evidență alte aspecte la nivel regional: suprafețe restrânse din localități sunt racordate la alimentarea cu apă potabilă în sistem centralizat, rețeaua de canalizare este și mai deficitară, 22 unități de învățământ deserveșc Ținutul Ciceului, însă cu importante carențe la nivel de dotări tehnico-materiale, unitățile sanitare au dotări minimale, iar unități culturale de tip muzeu sunt reprezentate punctiform. Rata de accesare a unor finanțări europene în ultimii ani nu a compensat foarte multe din neajunsurile dotărilor localităților, ele limitându-se la racordările populației la apă potabilă și canalizare (încă deficitar!) și modernizarea unor cămine culturale.

5.5. Concluzii

Dincolo de calitatea resursei umane, la nivel regional, s-au identificat o serie de disfuncții, traduse prin fenomene demografice alarmante (îmbătrânirea populației, grad ridicat de dependență demografică, depopularea satelor), perspective reduse de dezvoltare a așezărilor și apariția unor areale polarizate centrifug. Pe lângă încurajarea lucrărilor de modernizare/extindere a rețelelor tehnico-edilitare, propuneri concrete de intervenție pot veni, prin accesarea unor finanțări, adresate apariției locurilor de muncă în activități economice asociate resurselor zonei. O situație particulară este specifică satelor de tip cătun, al căror statut de „sat-fantomă” poate fi transformat într-unul de tip sat de vacanță, condiția minimă pentru realizarea acestui deziderat fiind stabilirea unor parteneriate public-privat.

VI. FUNCȚIONALITATEA ȚINUTULUI CICEULUI REFLECTATĂ PRIN ACTIVITĂȚI ECONOMICE ȘI INFRASTRUCTURA DE ACCES

6.1. Preliminar

Componenta economică, cea care dă substrat funcționalității unei microregiuni, a fost analizată din prisma tuturor sectoarelor de activitate manifestate în teritoriu, cu evidențierea următoarelor obiective: analiza resurselor existente, determinarea ariilor de vizibilitate, analiza variilor tipuri de valorificare economică, determinarea gradului de

accesibilitate și conectivitate al arealului, identificarea disfuncțiilor și propunerea unor acțiuni de intervenție.

6.2. Reflectarea funcționalității economice a Ținutului Ciceului prin structura economică a populației

Analiza structurii ocupaționale la nivel de UAT a evidențiat o predominare a populației ciceuane în sectorul primar, pondere amplificată o dată cu închiderea unor unități industriale învecinate (Combinatul de Celuloză și Hârtie Dej) și disponibilizările asociate. În sectorul industrial, activități mai însemnate derivă din industria ușoară (alimentară, textilă, forestieră), industria extractivă fiind limitată doar la extragerile de pietriș și nisip din balastierele existente în Culoarul Someșului Mare. O pondere mai însemnată a sectorului terțiar în preferințele ocupării profesionale a locuitorilor o au unitățile comerciale sau de construcții, transport și depozitare.

6.3. Relația specificității teritoriale – concentrarea activităților economice la nivel de unitate administrativ-teritorială

Concentrarea activităților economice la nivel intraregional a fost condiționată de prezența sau absența unor factori interni sau externi, precum repartiția resurselor naturale și antropice, accesibilitatea teritorială, preabilitatea reliefului, cantitatea și calitatea forței de muncă, gradul de atractivitate din perspectiva investițiilor. Cu o concentrare ridicată a indicatorilor ce susțin dezvoltarea economică se remarcă comunele Petru Rareș, Uriu și Ciceu-Mihăiești, comune multifuncționale economic și cu o serie de avantaje fizico-geografice valorificate economic. Alte 3 comune se încadrează în rândul așezărilor cu o concentrare medie spre scăzută (Negrițești, Chiuiești) sau chiar scăzută (Ciceu-Giurgești) a acestor indicatori, fapt tradus într-o monofuncționalitate economică.

6.4. Activități ale sectorului primar

Modul de valorificare al terenurilor a reliefat o regionare teritorială a activităților agricole, axate pe cultura plantelor, creșterea animalelor și activități silvice. În contextul unui fond forestier mai restrâns ca suprafață, activitățile silvice sunt și ele limitate, fiind specifice activități de exploatare și valorificare a lemnului în localitățile Chiuiești și Negrițești.

Practicată încă de la începuturile umanizării arealului analizat, agricultura a cunoscut o serie de forme evolutive, cea mai extinsă temporal și spațial fiind agricultura sedentară de

tip extensiv, care a rămas pregnantă teritorial și astăzi, în pofida existenței unor ferme răzlețe ce intensifică exploatațiile existente. Cea mai mare extindere ca suprafață o dețin pajiștile naturale, secondate de terenuri arabile și, într-o pondere redusă, culturi permanente și grădini familiale.

Tot la nivel regional, se remarcă trecerea dinspre agricultura de subzistență la cea de semi-subzistență, ale cărei trăsături sunt date de consolidarea fermelor de mici dimensiuni, de tip familial, cu profil mixt. Finanțările nerambursabile provenite prin Politica Agricolă Comună au fost acordate pentru dezvoltarea și modernizarea unor ferme și încurajarea tinerilor fermieri.

Suprafețele arabile din Ținutul Ciceului sunt valorificate prin anumite culturi vegetale, dintre care amintim porumb, grâu, plante pentru nutreț, cartof și leguminoase. Nefiind una din activitățile principale ale locuitorilor din Ținutul Ciceului, dar cu tradiție în trecut, pomicultura este astăzi reprezentată în comunele Ciceu-Mihăiești și Petru Rareș. Relevantă ca model de model de bună practică este și ferma pomicolă Pombis.

Locuitorii microregiunii analizate preferă însă creșterea animalelor, rentabilitatea activităților zootehnice fiind net superioară culturilor vegetale, majoritatea efectivelor de animale fiind caracteristice gospodăriilor individuale. Pășunile și fânețele sunt valorificate economic prin creșterea ovinelor și bovinelor.

Funcționalitatea agricolă este condiționată de relief, condiții pedologice, climat, resurse de apă, care acționează fie pozitiv, fie restrictiv. Pe de altă parte, numărul ridicat al exploatațiilor individuale și dimensiunea redusă a acestora afectează, pe termen lung, viabilitatea activităților agricole, prin limitarea productivității și inexistența unor suprafețe continue ocupate cu același tip de cultură. Apar astfel ca soluții propuse încurajarea formelor asociative agricole și accesarea unor programe de finanțare.

6.5. Activități ale sectorului secundar

În lipsa unor resurse industriale, sectorul secundar nu este foarte bine individualizat la nivelul Ținutului Ciceului, forța de muncă din acest sector fiind angrenată în spațiile industriale ale centrelor urbane învecinate. Ca forme de exploatare industrială se remarcă prelucrarea pietrelor de moară (îndeletnicire veche în areal), extracția și valorificarea

rocilor sedimentare în cadrul celor 5 balastiere funcționale situate de-a lungul Someșului Mare, exploatarea lemnului, fabricarea produselor de panificație și morărit și a sucurilor naturale. Dimensiunea redusă a activităților întreprinse, numărul redus de locuri de muncă și abandonarea unor practici industriale constituie principalele probleme identificate la nivel regional și de a căror soluționare se leagă dezvoltarea acestui sector economic.

6.6. Activități ale sectorului terțiar

Din punct de vedere comercial, deservirea populației cu produse alimentare și nonalimentare se realizează prin intermediul magazinelor sătești, iar în cazul unor produse nonalimentare de către centrele comerciale urbane. Pentru celelalte categorii de servicii (educaționale, medicale, administrative, culturale), aprovizionarea se face prin intermediul localităților din Culoarul Someșului Mare, o adevărată axă de gravitație, sau chiar al orașelor din proximitate.

Deși cu un potențial semnificativ al resurselor naturale și antropice, turismul constituie domeniul de activitate cu cele mai mari pierderi, în lipsa valorificării lui optime. Corelațiile realizate între resursele naturale și turism subliniază potențialul însemnat al acestora (relief fragmentat și vulcanic, abrupturi stâncoase, topoclimat de adăpost, prezența râului Someșul Mare, fond cinegetic, faună piscicolă) dar și capacitatea scăzută a componentelor naturale pentru desfășurarea unor activități în scop turistic (turism recreativ, de scurtă durată). Prin intermediul analizei GIS au fost calculate ariile de vizibilitate, câteva puncte de belvedere meritând amenajarea lor în scop turistic.

Resursele antropice, prin patrimoniul vernacular și cel cultural (monumente istorice), contribuie la imaginea potențialului turistic din teritoriu. Multitudinea de gospodării tradiționale identificate în teritoriu (peste 200) își pot găsi materializarea prin valorificarea lor ca sate tradiționale turistice, demers ce necesită însă, în primul rând, o conștientizare a locuitorilor și autorităților publice a valorii deosebite pe care acestea o dețin. Patrimoniul cultural imobil, prin reprezentativitatea, vechimea, raritatea și starea de conservare a monumentelor și siturilor istorice, are un rol important în individualizarea turismului cultural. De semnalat faptul că multe dintre monumentele regăsite pe teren se află într-o stare de conservare din ce în ce mai deteriorată, aspect ce contrabalansează posibilitatea lor de investire cu funcție turistică. Ca măsuri de intervenție propuse, semnalăm acțiuni concrete de conservare și salvagardare, instituirea unor zone de protecție, semnalizarea

turistică a monumentelor, montarea unor sisteme de supraveghere video a acestora pentru eliminarea actelor de vandalism, acțiuni de conștientizare a comunităților locale privind valorificarea turistică a patrimoniului cultural, crearea unor trasee turistice tematice.

6.7. Infrastructura de acces a Ținutului Ciceului

Infrastructura de transport din Ținutul Ciceului este racordată la axa de gravitație regională a Someșului Mare, regiunea fiind deservită de drumurile E58 și E576, DN17 și mai multe drumuri comunale. Remarcăm, pe lângă acoperirea rutieră a regiunii, utilizarea intensă a acestora de către firmele de transport în comun, mai cu seamă în cazul navetismului. Starea de viabilitate a drumurilor este una bună la nivel regional, calitatea acestora a fost și este în continuare asigurată prin proiecte de modernizare cu finanțare națională și europeană. Feroviar, Ținutul Ciceului este deservit doar de către localitățile din culoarul Someșului Mare, iar aerian, cel mai aproape aeroport ce deservește arealul este municipiul Cluj-Napoca.

6.8. Concluzii

În pofida poziției geografice extrem de favorabile și a unei conectivități optime pentru aprovizionarea și desfacerea unor produse locale, Ținutul Ciceului se bazează preponderent pe activitățile agricole, în lipsa unor strategii viabile de valorificare a resurselor pe care le deține, dar și a orientării spre activități comerciale și de servicii cu profit scăzut și stilul conservaționist de desfășurare a majorității activităților în regim individual. Propunerile aduse presupun extinderea suprafeței fermelor, încurajarea inițiativelor antreprenoriale prin accesarea surselor de finanțare, diversificarea activităților economice.

VII. COORDONATE REGIONALE DE SINTEZĂ ALE ȚINUTULUI CICEULUI

7.1. Validarea ipotezei 1

Prima ipoteză, axată pe suprapunerea Ținutului Ciceului ca spațiu mental autentic, percepută prin reperele etno-culturale identificate dar și prin autopercepția locuitorilor, denotă o raportare a comunităților locale la un spațiu mental de consistență istorică. Autoidentificarea deplină cu limitele actuale ale ținutului este specifică doar localităților situate în imediata vecinătate a cetății Ciceului, elementul cel mai reprezentativ pentru acest tip de regiune. Lipsa de articulare socială față de cetate, în cazul celorlalte localități

aparținătoare ținutului, apare pe fundalul deteriorării rolului administrativ al cetății și a gradului ei de conservare. Caracterul deschis al spațiului mental ciceuan este susținut și de apropierea localităților de axa gravitațională a Someșului Mare și gravitația socio-culturală a locuitorilor spre alte 3 spații învecinate de tip „țară” (Țara Lăpușului, Țara Năsăudului, Țara Chioarului).

7.2. Validarea ipotezei 2

Cea de-a doua ipoteză, axată pe demonstrarea funcționalității ținutului ca microregiune, a fost conturată în jurul câtorva variabile, precum conservarea și valorificarea patrimoniului cultural al teritoriului și consolidarea identității istorice; resursa umană și capacitatea acesteia de intervenție în teritoriu; potențialul cadrului natural și activitățile economice; resursele de factură antropică și diversificarea funcționalității economice prin valorificarea acestora; conectivitatea infrastructurii de acces; axe de gravitație, centre de polarizare și particularități tipologice ale microregiunii analizate.

Din punct de vedere regional, Ținutul Ciceului funcționează ca o periferie a județelor Cluj și Bistrița-Năsăud, cu o polarizare exercitată de centrele urbane de rang superior din cadrul acestora. Lipsa unei localități urbane în teritoriu, slaba articulare a satului Reteag, existența unor areale polarizate centrifug amplifică dependența funcțională a ținutului de arealul exterior acestuia. Principala axă de dezvoltare a regiunii o constituie axa sudică, grefată pe valea Someșului Mare, spre care converg celelalte 3 axe de dezvoltare (Valea Sălătrucului, Valea Mare, Valea Ilișua).

În urma rezultatelor cercetării, se poate afirma faptul că Ținutul Ciceului deține elementele necesare care îi pot asigura funcționalitatea, însă dată fiind slaba articulare teritorială a acestora, viabilitatea funcțională a microregiunii devine discutabilă.

BIBLIOGRAFIE

- Altman, I.S.**, (2013), *Potențialul turistic și valorificarea eficientă în nord-vestul Transilvaniei: (județele Cluj și Sălaj)*, teză de doctorat, Universitatea Babeș-Bolyai, Facultatea de Geografie, Cluj-Napoca;
- Andrea de Montis, Caschili, Simone**, (2012), *Nuraghes and landscape planning: Coupling viewshed with complex network analysis*, Landscape and Urban Planning, 105, p. 315-324;
- Anghel, Gh.**, (1972), *Cetăți medievale din Transilvania*, Editura Meridiane, București;
- Anghel, Gh.**, (1978), *Cetățile medievale ale Moldovei din timpul lui Ștefan cel Mare*, în Apulum, vol. 16, Editura Muzeul Național al Unirii Alba Iulia, p. 239-258;
- Babih, T.**, (1980), *Sălaj: monografie*, Editura Sport-Turism, București;
- Bailly, A., Bernard, Monique, Debarbieux, B., Ducret, B., Dufau, G., Ferras, R., Gautin, G., Gumuchian, H., They, H.**, (1995), *Géographie régionale et représentations*, Editura Anthropos, Paris;
- Bailly, A., Gibson, L.J.**, (2004), *Regional science: Directions for the future*, în Regional Science, nr. 83, p. 127-138;
- Bărbulescu, M.**, (2007), *Biserică, societate, identitate: in honorem Nicolae Bocușan*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca;
- Barițiu, G.**, (1993-1995), *Părți alese din istoria Transilvaniei pe două sute de ani din urmă*, Ediția II, îngrijită de Pașcu, Șt., Salvan, Fl., Editura Inspectoratul pentru Cultură al Județului Brașov, Brașov;
- Barta, A.**, (2010), *Fenomene geografice critice în Dealurile Someșului Mare*, teză de doctorat, Universitatea Babeș-Bolyai, Facultatea de Geografie, Cluj-Napoca;
- Baxter, D. și Hegedüs, C., Szabolcs, I., Pănescu, E.**, (2010), *Valorificarea patrimoniului construit în folosul comunității-Bontida, Castelul Bánffy*, Fundatia Transylvania Trust, Cluj-Napoca, http://www.transylvaniatrust.ro/docs/RO_Patrimoniu_Cultural.pdf;
- Beaujeu-Garnier, Jacqueline**, (1966), *Geography of population*, Editura St. Martin's Press, New York;
- Benedek, J., Nagy, E.**, (2000), *Planingul rural și teoria locurilor centrale*, în Studia Universitatis Babeș-Bolyai, Geographia, XLV, nr. 1, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, p. 81-86;

- Benedek, J.**, (2004), *Amenajarea teritoriului și dezvoltarea regională*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca;
- Bernea, E.**, (2006), *Civilizația românească sătească*, Editura Vremea, București;
- Bidart, P.**, (2004), *Realizarea unei lucrări de cercetare în domeniul științelor sociale*, în Revista 22 (Suplimentul Plus 22), nr. 160, București;
- Blaga, Iuliana**, (2001), *Les coutumes liées au travail en Transylvanie*, în Transylvanian Review, X, nr. 1, Spring, Romanian Cultural Foundation, Center for Transylvanian Studies, p. 36- 43;
- Bliar, J.D., Fottler, M.D., Whitehead, C.J.**, (1996a), *Diagnosing the stakeholder bottom line for medical group practices, Key stakeholders potential to threaten and/or cooperate*, Medical Group, în Management Journal, 43, nr. 2, p. 42-48;
- Boca, P.**, (1971), *Vechimea documentară a localităților din județul Bistrița-Năsăud. Secolele XII-XIV*, în File de Istorie, Muzeul de Istorie Bistrița, Bistrița-Năsăud;
- Boca, P.**, (1976), *Populația județului Bistrița-Năsăud între anii 1720-1870*, în File de Istorie, Muzeul de Istorie Bistrița, Bistrița-Năsăud, p. 295;
- Boca P., Moldovan I.**, (1974), *Populația județului Bistrița-Năsăud, între anii 1870-1970*, în File de Istorie, Muzeul de Istorie Bistrița, Bistrița-Năsăud, p. 286;
- Bogdan, I.**, (1898), *Luptele românilor cu turcii până la Mihai-Viteazul*, Editura Librăriei Socecu & Comp, București;
- Botoșineanu, Luminița**, (2007), *Graiul pe valea superioară a Someșului Mare*, Editura Alfa, Iași
- Boțan, C.N.**, (2010), *Țara Moșilor. Studiu de geografie regională*. Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca;
- Boțan, C.N., Ilovan, Oana-Ramona, Pop, Ana-Maria** (2005), *The geographical region and sustainable development*, în Romanian Review of Regional Studies, I, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca;
- Bodiu, A., Munteanu, Simona**, (2003), *Portul tradițional românesc din Județul Cluj*, Editura Mediamira, Cluj-Napoca;
- Braun, B., Starmanns, M.**, (2009), *A stakeholder model in economic geography: perception and management of environmental stakeholders in German manufacturing companies*, în Revue Belge de Géographie, nr. 1/2009, p. 65-82, <http://belgeo.revues.org/7848>;
- Brătianu, G. I.**, (1995), *Sfatul Domnesc și Adunarea Stărilor și Principatelor Române*, Editura Enciclopedică, București;

- Brunet, R., Dollfus, O.,** (1990), *Géographie Universelle*, Hachette, Paris;
- Bunea, A.,** (1901), *Statistica românilor din Transilvania în anul 1750, făcută de vicariul episcopesc Petru Aron și publicată de dr. Augustin Bunea, canonic metropolitan, în Transilvania*, vol. 32, nr. 9, p. 237-292;
- Bunescu, V.,** (2005), *Condițiile ecologice și solurile din Podișul Transilvaniei*, AcademicPres, Cluj-Napoca.
- Burac C.,** (2002), *Ținuturile Țării Moldovei până la mijlocul secolului al XVIII-lea*, Editura Academica, București;
- Buta, I.,** (1976), *Bistrița-Năsăud: ghid turistic*, Editura Sport-Turism, București;
- Cantemir, D.,** (1923) *Descrierea Moldovei: traducere de pe originalul latinesc la 200 de ani de la moartea autorului (21 august 1723)*, ediție revizuită de Pascu G., Editura Cartea Românească, București;
- Călinescu, A.,** (1938), *Noul regim: cuvântări 1938-1939*, Editura Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului. Editura Imprimeria Națională, București;
- Cândea, Melinda, Bran, Florina,** (2001), *Spațiul geografic românesc: organizare, amenajare, dezvoltare durabilă*, Editura Economică, București;
- Chiciudean, I., Halic, B.Al.,** (2008), *Imagologie. Imagologie istorică*, curs Școala Națională de Studii Politice și Administrative, Facultatea de Comunicații și Relații Publice, București.
- Christopherson, R.W.,** (2011), *Geosystems: An Introduction to Physical Geography: International Edition*, Pearson Education, New Jersey;
- Chelcea, S.,** (2001), *Tehnici de cercetare sociologică*, Editura SNSPA, Bucuresti;
- Chintăuan, I.,** (1993), *Contribuții la istoricul cunoașterii, exploatării și utilizării rocilor în Transilvania de nord-est*, în Revista Bistriței, VII, Bistrița;
- Chintăuan, I.,** (1994), *Stratigrafia și paleontologia Neogenului din regiunea Bistrița - Budac*, teză de doctorat, Universitatea "Babeș-Bolyai", Cluj-Napoca;
- Ciobanu, V.,** (1926), *Statistica românilor din Ardeal: făcută de administrația austriacă la anul 1760-1762: copiată din archiva de rășboiu din Viena*, "Ardealul" Institut de arte grafice, Cluj;
- Ciupagea D., Pauca D., Ichim M.,** (1970), *Geologia Depresiunii Transilvaniei*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București;
- Claval, P.,** (1984), *Géographie humaine et économique contemporaine*, PUF, Paris;

- Clay, G.R., Smidt, R.K.** (2004), *Assessing the validity and reliability of descriptor variables used in scenic highway analysis*, Landscape Urban Planning, 66, p. 239-255;
- Cocean, P.**, (1996), *Geografia turismului*, Editura Carro;
- Cocean, P.**, (1997), *Țara (The Land) – A Typical Geographical Region of Romania*, în Revue Roumaine de Géographie, nr. 41, Editura Academiei Române, București, p. 41-49;
- Cocean, P.**, (2004, a), *Structura spațiului mental*, în Studia Universitatis Babeș-Bolyai, Geographia, nr. 1, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca;
- Cocean, P.**, (2006), *The structural geographic components of a territorial survey*, Romanian Review of Regional Studies, II, nr. 1, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, p. 45-50.
- Cocean, P.**, (2010), *Geografie regională*, Ediția a III-a, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca.
- Cocean, P.**, (2010), „*Ținutul*”- un taxon regional tradițional specific României, Geographia Napocensis, IV, 1, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca.
- Cocean, P.**, (2011), „*Țările*”: regiuni geografice și spații mentale, Editura Presa Universitară Clujeană Cluj-Napoca;
- Cocean, P.**, (2014), *Microregion – A regional taxon interposed between commune and county*, în Romanian Review of Regional Studies, vol. X, nr. 1, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca;
- Cocean, P., Ciangă, N.**, (1999-2000), *The „Lands” of Romanian as Mental Spaces*, în Revue Roumaine de Géographie, nr. 43-44, Editura Academiei Române, București, p. 199-205;
- Cocean, P., Vlăsceanu, Ghe., Negoescu, B.**, (2002), *Geografia generală a turismului*, Editura Meteor Press, București;
- Cocean, P., Boțan, C.N.**, (2007), *Regiunea anizotropă a Someșului Mare*, Studia Universitatis Babeș-Bolyai, Geographia, nr. 2, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca;
- Cocean, P., Filip, S.**, (2008), *Geografia Regională a României*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca;
- Cocean P., Schreiber W., Cocean Gabriela**, (2009), *The Someș Plateau –Regional Identity*, în Romanian Review of Regional Studies, vol. V, nr. 1, pg.17-24, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca;

- Cocean, P., Boțan C.N., Ilovan, Oana-Ramona**, (2011), *Județul Bistrița-Năsăud*, Editura Academiei Române, București;
- Cocean, R., Cocean, P.**, (2003), *Regiunea de nord-vest a României – entitate sistemică de program*, în *Studia Universitatis Babeș-Bolyai, Geographia*, XLVIII, nr. 2, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, p. 1-23;
- Cocean, R. -coord.**, (2013), *Strategia de dezvoltare locală GAL Ținutul Haiducilor*, <http://galtinutulhaiducilor.ro/wp-content/uploads/2013/06/Plan-de-dezvoltare-locala-Tinutul-Haiducilor.pdf>;
- Connolly, J., Lake, M.**, (2006), *Geographical Information Systems in Archaeology*, Cambridge University Press, Cambridge;
- Crăciun, P.**, (1979), *Bistrița-Năsăud: monografie*, Editura Sport-Turism, București;
- Crupa, A.**, (2011), *Identitate și alteritate în cultura tradițională: realitatea tradițională*, Editura Tehnopress, Iași;
- Cupșa, Cosmina Gabriela**, (2009), *Ceramica din castrele romane de la Bologa și Cășeiu: considerații asupra vaselor de uz casnic*, teză de doctorat, Universitatea Babeș-Bolyai, Facultatea de Istorie și Filozofie;
- Cocean, P., Ilovan, Oana-Ramona**, (2008), *Elemente ale managementului dezvoltării durabile*, *Geographia Napocensis*, II, nr. 2, Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, p. 5-17;
- Covaciu, F.I.**, (2010), *Dinamica geomorfologică a sistemelor torențiale din Podișul Someșan*, teză de doctorat, Universitatea Babeș-Bolyai, Facultatea de Geografie, Cluj-Napoca;
- Croitoru, Adina-Eliza**, (2006), *Excesul de precipitații din Depresiunea Transilvaniei*, Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca;
- Dan, Mia**, (2003), *Tradiții și obiceiuri străbune de pe Valea Someșului*, Editura Alma Mater, Cluj-Napoca;
- Dauphine, A.**, (1979), *Espace, region et systeme*, Economica, Paris;
- David, Nicoleta**, (2010), *Țara Zarandului. Studiu de geografie regională*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca;
- Dănilă, Șt.**, (1971), *Noi descoperiri arheologice privind problema celților din zona Bistriței*, în *File de Istorie*, Muzeul de Istorie Bistrița, Bistrița-Năsăud;
- Dey, I.** (1993), *Qualitative data analysis: a user-friendly guide for social scientists*, Editura Routledge, Taylor&Francis Group, London and New York;

- Deszi, Șt.** (2006), *Țara Lăpușului. Studiu de geografie regională*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca;
- Dollfus, O.** (1973), *Recherches à San Andrés Sajcabajá en juillet et août 1972*, Paris;
- Donisă, I.** (1977), *Bazele teoretice și metodologice ale geografiei*, Editura Didactică și Pedagogică, București;
- Dragomirescu, S., Sageată, R.**, (2011), *Statele lumii contemporane*, Editura Corint, București;
- Drăgan, R.**, (2000), *Lumile răsturnate. Reprezentarea spațiului în societatea tradițională*, Editura Paideia, București;
- Dunăre, N.**, (1971), *Județul Bistrița-Năsăud: încadrare și zonare etnografică*, în *File de Istorie. Culegere de studii, articole și comunicații*, Bistrița;
- Drăgan, N.**, (1921), *Toponimie și istorie*, Institutul de Istorie Națională Cluj;
- Elefterescu, E.**, (1934), *Locuri ardelenice: monografii*, Editura Librăriei Pavel Suru, București;
- Emm. de Martonne**, (1929), *Traité de géographie physique*, Librairie Armand Colin, Paris;
- Edroiu, N.**, (2001), *Teza ungară a celor "două jumătăți" ale Transilvaniei: studiu critic*, Editura Semne '94, București;
- Filimon, Luminița**, (2012), *Țara Beiușului. Studiu de geografie regională*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca;
- Florian, Susana**, (1997), *Chiuiești – Monografie folclorică*, lucrare de gradul I, Universitatea Babeș-Bolyai, Facultatea de Filologie, Cluj-Napoca;
- Ferenczi, Șt.**, (1971), *Contribuții la topografia arheologică a Culmii Ciceului (jud. Bistrița- Năsăud)*, în *File de Istorie*, Muzeul de Istorie Bistrița, Bistrița-Năsăud;
- Ferenczi, Șt.**, (1972), *Cercetări și rezultate noi pe limesul de nord al Daciei romane*, în *File de Istorie*, Muzeul de Istorie Bistrița, Bistrița-Năsăud;
- Ferenczi, Șt.**, (1976), *Contribuții la cunoașterea LIMES-ului roman de la nordul Someșului Mare*, în *File de Istorie*, Muzeul de Istorie Bistrița, Bistrița-Năsăud;
- Foddy, W.**, (1993), *Constructing questions for interviews and questionnaires: theory and practice in social research*, Editura Cambridge University Press, Melbourne;
- Fremont, A.**, (1976), *L'espace vécu et la notion de région*, Travaux de l'institut Géographie de Reims;
- Gaiu, C.**, (2011), *Inscripții și piese sculpturale din castrul roman de la Ilișua*, Editura Accent, Cluj-Napoca;

- Gavreliuc, A.**, (2003), *Mentalitate și societate: cartografiile ale imaginarului identitar din Banatul contemporan*, Editura Universității de Vest, Timișoara;
- Găzdac, C., Gaiu, C.**, (2011), *Arcobadara (Ilișua)*, Editura Mega, Cluj-Napoca;
- Garbacea, V.**, (1960), *Observații morfologice în partea de nord-est a Podișului Transilvaniei*, Editura Academiei Republicii Populare Române, București;
- Ghinoiu, I.**, (2003), *Atlasul etnografic român. Habitatul, vol. I*, Editura Academiei Române: Monitorul Oficial, București;
- Ghinoiu, I.**, (2005), *Atlasul etnografic român. Ocupațiile, vol. II*, Editura Academiei Române, București;
- Ghinoiu, I.**, (2008), *Atlasul etnografic român. Tehnica populară: Alimentația, vol. III*, Editura Academiei Române, București;
- Giurescu, C.C.**, (1935-1937), *Istoria Românilor, vol. I-III*, Editura Fundația pentru literatură și artă "Regele Carol II", București;
- Giurgiu, I.**, (2013), *Peștera de la cetatea Ciceului, record național în roci vulcanice*, <https://sites.google.com/site/romanianatura41/home/podisultransilvaniei/podisulsome> san/pestera-de-la-cetateaciceului-record-national, Clubul de Speologie „Emil Racoviță”, București;
- Glacken, C.J.**, (1960), *Count Buffon on Cultural Changes of the Physical Environment*, în *Annals of the Association of American Geographers*, p. 1-21;
- Glăvan N.V.**, (2002), *Agroturism și Ecoturism*, Editura Alma Mater, Sibiu;
- Goja, P., Andreescu, F.**, (2006), *Bistrița-Năsăud: ghid turistic*, Editura Ad Libri, București;
- Grancea, Mihaela**, (2009), *Trecutul de astăzi: tradiție și inovație în cultura română*, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca;
- Grăf, R.**, (2008), *Palate Țigănești. Arhitectură și cultură*, în *Studii de Atelier Cercetarea Minorităților Naționale din România*, nr. 9, Institutul pentru Studiul Problemelor Minorităților Naționale, București;
- Haidu, I.**, (1998), *S.I.G.: analiză spațială*, Editura *H*G*A*, București;

- Harvey, D.**, (1969), *Explanation in Geography*, Editura Edward Arnold, Londra;
- Herseni, T.**, (1941), *Probleme de sociologie pastorală*, Editura Institutul de Științe Sociale al României, București;
- Hitchins, K.**, (1977), *Orthodoxy and nationality: Andreiu Șaguna and the Romanians of Transylvania, 1846-1873*, Harvard University Press, London;
- Hognogi, Gh.**, (2016), *Țara Hațegului. Studiu de geografie regională*, Editura Risoprint, Cluj-Napoca;
- Hognogi, Gh., Nicula G., Simon A.**, (2012), *Alunecari de teren de tip glimee din bazinul inferior al Văii Ilisua*, Geographia Napocensis, Vol. II, Editura Casa Carti de Stiinta, Cluj-Napoca, pag. 31-43, ISSN 1843-5920;
- Horga, M.**, (2004), *Petrografia materialului litic din castrul roman Ilișua*, în Revista Bistriței, Vol. XVIII, Complexul Muzeal Bistrița, p. 105-114;
- Husar, Al.**, (2004), *Ciceu – Cetatea de pe Someș*, Editura Orion, București;
- Iambor, P.**, (2005), *Așezări fortificate din Transilvania (secolele IX-XIII)*, Editura Argonaut, Cluj-Napoca;
- Ianăș, Ana-Neli**, (2011), *Țara Almăjului. Studiu de geografie regională*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca;
- Ianoș, I.**, (2000), *Sisteme teritoriale: o abordare geografică*, Editura Tehnică, București;
- Ielenicz, M.**, (1999), *Dealurile și podișurile României*, Editura Fundației "România de Mâine", București;
- Ilie, M.**, (1944), *Contributions à la connaissance de la structure géologique des Carpates roumaines*, Editura Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului, București;
- Ilieș, Gabriela – coord.**, (2010), *Modele ale specificității regionale. Suport pentru strategiile de valorificare turistică a satelor tradiționale*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca;
- Iluț, P.**, (1997), *Abordarea calitativă a socioumanului: concepte și metode*, Editura Polirom, Iași;
- Ilovan, Oana-Ramona, Papp, Lelia**, (2007) *Impact of the industrial activity on demography in the neighbouring rural area of Dej municipium, between 1930 and 2004*, în Geographia Napocensis, Anul I, Nr. 1-2, p. 64-83, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca;
- Ilovan, Oana-Ramona**, (2009), *Țara Năsăudului. Studiu de geografie regională*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca;

- Ionescu, Nicoleta Daniela**, (2009), *Populația și așezările din Dealurile Someșului Mare*, teză de doctorat, Universitatea Babeș-Bolyai, Facultatea de Geografie, Cluj-Napoca;
- Iordan, I.**, (1963), *Toponimia românească*, Editura Academiei Republicii Populare Române, București;
- Iorga, N.**, (1911), *Documente privitoare la istoria românilor*, Editura Ateliere Grafice Socec&Comp, București;
- Iorga, N.**, (1922), *Elementele de unitate ale lumii medievale, moderne și contemporane: revoluții politice și integrările naționale*, Editura Cultura Neamului Românesc, București;
- Iorga, N.**, (1977), *Pagini alese din însemnările de călătorie prin Ardeal și Banat*, Editura Minerva, București;
- Irimia, Ioana**, (2011), *Unitățile teritoriale de planificare și dezvoltare din Podișul Boiu Mare- Culmea Breaza*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca;
- Isac, D.**, (2003), *Jurnal de idei: fragmente filosofice și literare*, Editura Grinta, Cluj-Napoca;
- Ivănescu, G.**, (1947), *Probleme capitale ale vechii române literare*, Editura Tipografia Alexandru A. Terek, Iași;
- Jakob, I., Petluš, P.**, (2012), *Development of a Program Tool for the Determination of the Landscape Visual Exposure Potential, Models of the Ecological Hierarchy*. Doi, Elsevier B.V., p. 375-390;
- Kaplan, S.**, (1973), *The Black presence in the era of the American Revolution: 1770-1800*, Editura New York Graphic Society, New York;
- Kádár, J.**, (1900-1905), *Szolnok-Dobokavarmegye monographiaja*, Editura Nyomatott Demeter és Kis Könyvnyomdájában, Dej;
- Kiss, F.**, (1975), *Posesiuni moldovenești în Transilvania*, în Studii și articole de Istorie, vol. XXX-XXXI, București, p. 13-26;
- Kohn R.C., Negre, P.**, (1991), *Les voies de l'observation. Repères pour les pratiques de recherche en sciences humaines*, în Revue française de pédagogie, vol. 104, nr. 1, Lyon;
- Kovács, András W.**, (2010), *Az erdélyi vármegyék középkori archontológiája*, Editura Erdélyi Múzeum-Egyesület, Cluj-Napoca;
- Larionescu, Sanda**, (1973), *Structura ceremonialului de cult funebru de pe Valea Someșului Mare*, în Anuarul Muzeului Etnografic al Transilvaniei, Cluj-Napoca;

- Lefebvre, H.**, (1991), *The production of space*, Blackwell Publishers Ltd, Oxford, Malden;
- Lipiansky, E.M.**, (1986). *Identité, communication et rencontres inter-culturelles*. în Cahiers de Sociologie Economique et Culturelle (Ethnopsychologie), nr. 5, p. 7–23;
- Llobera, M.**, (2001), *Building past landscape perception with GIS: understanding topographic prominence*, Journal of Archaeological Science, 28, pp. 1005-1014;
- Lowental, D.**, (1961), *Geography, experience and imagination: towards geographical epistemology*, în Annls of the Association of American Geographers, vol. 51;
- Lungu, V.**, (1943), *Ținuturile Moldovei până la 1711 și administrarea lor*, în “Cercetări Istorice”, vol. XVII, Iași, p. 211-250;
- Kádár, J.**, (1900-1905), Szolnok-Dobokavarmegye monographiaja, Dej;
- Mac, I.**, (2000), *Geografie generală*, Editura Europontic, Cluj-Napoca;
- Mac, I., Pop, Gr. P., Surdeanu, V.**, (1996), *Organizarea spațiului geografic-câmpul de investigații: Depresiunea Transilvania*, Cluj-Napoca;
- Maier, A.**, (2001), *Podișul Someșan, populația și așezările*, Editura Gh. Barițiu, Cluj-Napoca.
- Marinescu, G.**, (2010), *Vestigii hallstattiene timpurii și mijlocii din nord-estul Transilvaniei*, în Revista Bistriței, Complexul Muzeal Bistrița;
- Martinuc, C.**, (1946), *Problema unei regiuni subcarpatice și a unităților geografice învecinate pe rama de vest a Munților Harghita-Perșani: câteva considerațiuni geomorfologice*, Extras din Revista geografica, III, nr. 4, Iași, p. 243-263;
- Mârza, I.**, (1991), *Le massif éruptif de Ciceu (Dej): considérations pétrographique et volcanologiques*, Extras din: The volcanic tuffs from the Transylvanian Basin, p. 147-157, Cluj-Napoca;
- Meteș, Șt.**, (1918), *Istoria bisericii și a vieții religioase a românilor din Ardeal și Ungaria*, Editura Tiparul Tipografiei Diecezane Gr. Ort. Rom., Arad;
- Meteș, Șt.**, (1936), *Mănăstirile românești din Transilvania și Ungaria*, Editura Tiparul Tipografiei Arhidiecezane, Sibiu;
- Mihăilescu, V.**, (1937), *Curs de geomorfologie*, București;
- Mihăilescu, V.**, (1968), *Geografie teoretică: Principii fundamentale. Orientare generală în științele geografice*, Editura Academiei Republicii Socialiste Romania, București;
- Miossec, J. M.**, (2008), *Géohistoire de la régionalisation en France. L’horizon régional*, PUF, Paris, Franța;

- Mitu, S.**, (2002), *De la „Imaginea Celuilalt” la geografiile simbolice: trasee metodologice*, în *Identitate și alteritate 3. Studii de istorie politică și culturală*, Editura Presa Universitară Clujeană, p. 9-21;
- Mizgan, V.**, (1999), Câteva aspecte cu privire la cetatea medievală de la Ciceu, în *Revista Bistriței* 12-13, Bistrița-Năsăud;
- Moldovanu, D.**, (1991), *Tezaurul toponimic al României. Moldova*, Editura Academiei Române, București;
- Morariu, T.**, (1970), *Județul Cluj*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București;
- Morariu, T.**, (coord.) (1980), *Regionarea Depresiunii Transilvania*, în *Studii și Cercetări de Geologie, Geofizică, Geografie, Seria Geografie*, vol. 27, nr. 2, p. 212-222;
- Morariu, T., Savu, Al.**, (1954), *Densitatea rețelei hidrografice din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București;
- Motogna, V.**, (1927), *Cetatea Ciceului sub stăpânirea Moldovei: 400 de ani de la suirea pe tron a lui Petru Rareș 1527-1927*, Editura Convorbiri Literare, București;
- Motogna, V.**, (1922), *Stăpânirea lui Ștefan cel Mare asupra Ciceului*, în *Revista Istorică*, VIII;
- Mureșan, V., Gaiu, C.**, (2012), *Ciceul între spadă și tron*, Editura Accent, Cluj-Napoca;
- Mureșan, V.**, (2011), *Dor de acasă: Ciceu-Mihaiești: studiu monografic*, Editura Accent, Cluj- Napoca;
- Nemeti, S.**, (2006), *Dacia ... in formen provinciae redacta, pag.271-288*,_Revista Dacia Avgvsti Provincia. Crearea Provinciei;
- Nicoara, Simona**, (2002), *Națiunea modernă: mituri, simboluri, ideologii*, Editura Accent, Cluj-Napoca;
- Nistor, S.I.**, (2000), *Transilvania: un patrimoniu în căutarea moștenitorilor săi*, Editura Fundației Arhitext Design București;
- Oroveanu, M.T.**, (1986), *Organizarea administrativă și sistematizarea teritoriului Republicii Socialiste România*, Editura Științifică și Enciclopedică, București;
- Oțiman, P.I.**, (1994), *Agricultura României la cumpana dintre milenii II și III*, Editura Helicon, Timisoara;
- Panaite, Ludmila**, (1974), *Metodologia cercetării economico-geografice*, Centrul de multiplicare al Universității din București, București;

- Papacostea, Ș.**, (1988) *Geneza statului în evul mediu românesc: studii critice*, Editura Dacia, Cluj-Napoca;
- Pascu, Șt.**, (1986), *Voievodatul Transilvaniei*, vol. III, Editura Dacia, Cluj-Napoca;
- Pădurean, A.**, (1999), *Chiuiești. O istorie a credințelor religioase*, Editura Astra, Dej;
- Pădurean, A., Rusu, C.**, (2004), *Ciceu-Giurgești. O istorie multimilenară*, Editura Arcade, Bistrița;
- Pădurean, A.**, (2005), "Poartă spre cer": o istorie a Bisericii Ortodoxe din Ciceu-Giurgești, jud. Bistrița-Năsăud, Editura Renașterea, Cluj-Napoca;
- Petrea, D.**, (2005), *Obiect, metodă și cunoaștere geografică*, Editura Universității din Oradea, Oradea;
- Ploscaru, I., Manciușea, Șt., Mitrofan, I.**, (2002), *Gânduri împărtășite. Vol. 1: Episcopul Ioan Ploscaru către prof. dr. Ștefan Manciușea: corespondență inedită: 1968-1984*, Editura Buna Vestire, Blaj;
- Pop, Ana-Maria**, (2011), *Țara Bârsei. Studiu de geografie regională*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca;
- Pop, I.A.**, (1991), *Instituții medievale românești: adunările cneziale și nobiliare (boierești) din Transilvania*, Editura Dacia, Cluj-Napoca;
- Pop, I.A.**, (1994), *Relații între Transilvania și Moldova în timpul lui Ștefan cel Mare*, în Acta Musei Napocensis, 31/2, Cluj-Napoca;
- Pop Gr. P.**, (1988), *Fenomenul urban în nord-vestul României*, Revista Acta musei porolissensis, nr. 12, Zalău, p. 874-880;
- Pop, Gr. P.**, (2010), *Depresiunea Transilvaniei*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj Napoca;
- Popa, N.**, (2000), *Identitate, teritorialitate și prestigiu cultural în spațiul românesc (I). Regionalism and integration: culture, space, development. The papers of the IVth edition of the Regional Conference of Geography*. Editura Brumar, Timișoara;
- Popa, N.**, (1999), *Țara Hațegului. Potențialul de dezvoltare al așezărilor omenești. Studiu de geografie rurală*, Editura Brumar, Timișoara;
- Posea, Gr.**, (1962), *Țara Lăpușului: studiu de geomorfologie*, Editura Științifică, București;
- Posea, Gr., Badea, L.**, (1984), *România – unitățile de relief, hartă 1:750.000*, Editura Științifică și Enciclopedică;
- Posea, Gr.**, (2003-2004), *Geografia fizică a României (2003), partea I, 262 p. – Date generale, Poziția geografică, Relief și Partea a II-a (2004) – Clima, Apele,*

Biogeografia, Solurile, Hazarde naturale, 234 p., Editura Fundației România de Măine, București;

- Potra, Alexandra-Camelia**, (2015), *Demographic spasm - A limit of sustainable territorial development. Case study: The District of Ciceu*, în *Studia Universitatis Babeș-Bolyai, Geographia*, LX, nr. 1, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, p. 97-110;
- Potra, Alexandra-Camelia**, (2015), *Importanța criteriului mental în delimitarea Ținutului Ciceului*, în *Geographia Napocensis*, anul IX, nr. 1, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, p. 77-86;
- Potra, Alexandra-Camelia**, (2015), *Influence of the relief on the spatial distribution of the settlements system and economic activities. Case study: The District of Ciceu*, în *Geo-Carpathica*, anul XV, nr. 15, Editura Universității „Lucian Blaga”, Sibiu, p.75-83;
- Potra, Alexandra-Camelia**, (2015), *Protection and sustainable valorisation of the immovable cultural heritage in the District of Ciceu*, în *Analele Universității din Oradea*, an XXV, nr. 1, p 25-38;
- Potra, Alexandra-Camelia**, (2016), *The identification of the lookout points with a role in the tourism valorisation of landscape in the District of Ciceu. Viewshed Analysis*, în *Analele Universității din Oradea*, an XXVI, nr. 2, p. 235-242;
- Prodan, D.**, (1967-1968), *Iobăgia în Transilvania în secolul al XVI-lea*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București;
- Prodan, D.**, (1991), *Din istoria Transilvaniei: studii și evocări*, Editura Enciclopedică, București;
- Protase, D., Marinescu, G., Gaiu, C.**, (1997), *Castrul roman și așezarea de la Ilișua*, Bistrița;
- Puiu, V., Mitran, Monica**, (2008), *Microregions and the Elimination of the Regional Disparities*, în *Romanian Review of Regional Studies*, vol. IV, nr. 1, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca;
- Rotariu, T.**, (2010), *Studiu comparativ asupra situației persoanelor vârstnice în România: cazul Podișului Someșan: raport de cercetare*, Editura Alpha MDN, Buzău;
- Rotariu, T., Iluț, P.**, (2001), *Ancheta sociologică și sondajul de opinie: teorie și practică*, Editura Polirom, Iași;
- Rusu, A. A.**, (1987), *Cetăți din Voievodatul Transilvaniei: (sec. XI-XIV)*, teză de doctorat, Universitatea Babeș-Bolyai, Facultatea de Istorie, Cluj-Napoca;

- Rusu, A.A.**, (2005), *Castelarea carpatică: fortificații și cetăți din Transilvania și teritoriile învecinate: (sec. XIII-XIV)*, Editura Mega, Cluj-Napoca;
- Rusu, E.**, (2010), *Geografia pădurilor*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași;
- Savu, Al.**, (1957), *Contributii la raionarea geomorfologică a Platformei Someșene (latura internă)*, în *Studia Universitatis Babeș-Bolyai, Geographia*, 1-2, Cluj;
- Savu, Al.**, (1963), *Podișul Someșan – Studiu geomorfologic*, teză de Doctorat, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca;
- Savu, Al.**, (1986), *Podișul Purcăret-Boiu Mare. Potential natural și uman, perspective de dezvoltare*, în vol. „Probleme de Geografie aplicată”, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca;
- Savu, Al., Mac, I., Tudoran, P.**, (1973), *Aspecte privind geneza și vârsta teraselor din Transilvania*, în *Realizări în Geografia României*, Editura Științifică, București;
- Savu, Al., Velcea, Valeria**, (1982), *Geografia Carpaților și a Subcarpaților românești*, Editura Didactică și Pedagogică, București;
- Săgeată, R. D.**, (2004), *Modele de regionare politico-administrativă*, Editura Top Form, București;
- Săgeată, R. D.**, (2008), *Organizarea și amenajarea spațiului geografic*, Editura Universității „Lucian Blaga”, Sibiu;
- Săgeată, R. D.**, (2010), *Regional development in Romania: geographical studies*, Editura Universității „Lucian Blaga”, Sibiu;
- Schmidt-Kallert E.**, (2005), *A short introduction to Micro-regional planning*, Editura Food and Agriculture Organization of the United Nations Sub-regional Office for Central and Eastern Europe, Budapesta;
- Sevenant, Marjanne, Antrop, M.**, (2007), *Settlement models, land use and visibility in rural landscapes: two case studies in Greece*. *Landscape Urban Plan*, 80, pp. 362-374;
- Sighiarteu, E.**, (1928), *Colinele și Cetatea Ciceului*, Editura Institutul de Arte Grafice "Ardealul", Cluj-Napoca;
- Sigmirean, I., Nicoară, V.**, (2005), *Istoria județului Bistrița-Năsăud*, Editura Nova Didactica, Bistrița;
- Sofronie, C., Bayer, Cristina**, (2012), *Planul de management al apelor în bazinul hidrografic Someș-Tisa*, Editura U. T. Press, Cluj-Napoca;
- Sorocovschi, V., Horvat, C.**, (2007), *Potențialul scurgerii medii lichide din Podișul Someșan*, în *Studia Universitatis, Babeș-Bolyai, Geographia*, vol. II, nr. 2, Cluj-

Napoca;

- Stănică, V. I.**, (2006), *Impactul codurilor administrativ-teritoriale și politice în organizarea spațiului geografic și amenajarea teritoriului, în epoca modernă și contemporană*, teză de doctorat, Universitatea Babeș-Bolyai, Facultatea de Geografie, Cluj-Napoca;
- Štefunková, D.**, (2000), *The possibilities of implementation of landscape visual quality evaluation to the landscape-ecological planning*, Ekologia, Bratislava;
- Suciu, C.**, (1967-1968), *Dicționar istoric al localităților din Transilvania*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, Iași;
- Suciu, D.- coord.**, (1997), *Istoria României. Istoria Transilvaniei*, vol. I. Editura „George Barițiu”, Cluj-Napoca;
- Szasz, Ș.**, (2009), *Cetatea Ciceului și comuna Uriu*, Editura Clusium, Cluj-Napoca;
- Tolman, E. C.**, (1948), *Cognitive maps in rats and men*, în *Psychological Review*, nr. 55, p. 189–208, Washington;
- Torma, K.**, (1864), *Az Alsó-Ilosvai Római állótábor s műemlékei : helyirati vázlat*, Editura Nyomatott az ev. ref. főtanoda betűivel, Cluj-Napoca;
- Tufescu, V.**, (1966), *Subcarpatii și depresiunile marginale ale Transilvaniei*, Editura Științifică, București;
- Țighiliu, Iolanda**, (1997), *Societate și mentalitate în Țara Românească și Moldova (secolele XV-XVIII)*, Editura Paideia, București;
- Ujvari, I.**, (1972), *Geografia apelor României*, Editura Științifică, București;
- Ursu, I.**, (1923), *Petru Rareș: domn al Moldovei dela 20 Ianuarie 1527 până la 14 Septemvre 1538 și din Februar*, Editura Tipografia Convorbiri literare, București;
- Vasiliță-Crăciun Ileana**, (2013), *Peisaje culturale din Dealurile Someșului Mare*, Editura Risoprint, Cluj-Napoca;
- Vasilescu, V.**, (2006), *Istoria Românilor pe înțelesul tuturor*, în R evista AGERO Stuttgart, Seria Istorie și Etnografie, <http://www.agero-stuttgart.de/REVISTA-AGERO/ISTORIE/Istoria%20romanilor%20pe%20intelesul%20tuturor.pdf>;
- Vâlsan, G.**, (2001), *Studii antropogeografice, etnografice și geopolitice*, Editura Fundației pentru Studii Europene, Cluj-Napoca;
- Vekov, K.**, (2003), *Structuri juridico-militare și sociale la secui în evul mediu*, Editura Studium, Cluj-Napoca;

- Voicinco, Nicoleta**, (2000), *Studiul comparativ al comunităților de diatomee din râul Someșul Mare și principalii săi afluenți între Ilva Mică și Beclean*, teză de doctorat, Universitatea Babeș-Bolyai, Facultatea de Biologie și Geologie, Cluj-Napoca;
- Xenopol, A.D.**, (1988), *Istoria românilor din Dacia Traiană. Vol. 3: De la moartea lui Petru Rareș pînă la Matei Basarab și Vasile Lupu: "Epoca lui Mihai Viteazul"*, Editura Enciclopedică, București;
- Yi Fu Tuan**, (1974), *Topophilia. A Study of Environmental Perceptions, Attitudes, and Value*, Editura Columbia University Press, New York;
- Zăgreanu, R. I.**, (2014), *Arta sculpturală în Dacia Porolissensis*, teză de doctorat, Universitatea Babeș-Bolyai, Facultatea de Istorie și Filosofie, Cluj-Napoca;
- Walmsley, D.J., Lewis, G.J.**, (1987), *Human Geography: Behavioural Approaches*, Published by Longman Scientific and Technical, London;
- Wheatley, D.W., Gillings, M.P.**, (2000), *Vision, perception and GIS: developing enriched approaches to the study of archaeological visibility*, *Lock, Beyond the Map: Archaeology and Spatial Technologies*, IOS Press, Amsterdam, pp 1-27;
- Wollmann V.**, (2011), *Patrimoniul preindustrial și industrial în România*, Editura Honterus, Sibiu;
- *** (1849-1859) *Foaia legilor provinciale și a gubenui pentru tera de coroană Transilvania*;
- *** (1921), *Legea din 30 iulie 1921 pentru reforma agrară din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș*, Monitorul Oficial al României, partea I, nr. 93/30 iulie 1921;
- *** (1938), *Legea administrativă dată prin decretul regal 2191*, în Monitorul Oficial al României nr. 187/14 august 1938;
- *** (1987), *Geografia României. Carpatii și Depresiunea Transilvaniei, III*, Editura Academiei Române, București;
- *** (1990), *Decretul nr. 187/30.03.1990 pentru acceptarea Convenției pentru protecția patrimoniului mondial cultural și natural*, adoptată de Conferința generală a Organizației Națiunilor Unite pentru Educație, știință și Cultură, la 16.11.1972, Monitorul Oficial al României nr. 46/31.03.1990;
- *** (1997), *Legea 150/1997 privind ratificarea Convenției europene pentru protecția patrimoniului arheologic (revizuită)*, adoptată la La Valetta la 16 ianuarie 1992, Monitorul Oficial al României nr. 175/29.VII.1997;
- *** (1997-1999), *Planul de amenajare a teritoriului interjudețean (PATIJ). Zona de contact interjudețean Cluj, Bihor, Bistrița-Năsăud, Maramureș, Mureș, Satu Mare*,

Sălaj;

- *** (1998), *Dicționar explicativ al limbii române*, Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan”, Editura Univers Enciclopedic, București;
- *** (2000), *Legea nr. 5 din 6 martie 2000 privind aprobarea Planului de amenajare a teritoriului național, secțiunea a III-a, zone protejate*, în Monitorul Oficial al României, partea I, Legi și decrete, nr. 152 din 12 aprilie 2000;
- *** (2000), *Ordonanța nr. 43/30 ianuarie 2000 privind protecția patrimoniului arheologic și declararea unor situri arheologice ca zone de interes național*, republicată, cu completările ulterioare, aduse prin Legea 258/2006 și Ordonanța nr. 13 din 31 ianuarie 2007;
- *** (2001), *Legea nr. 564/2001 pentru aprobarea Ordonanței Guvernului nr. 47/2000 privind stabilirea unor măsuri de protecție a monumentelor istorice care fac parte din Lista Patrimoniului Mondial*, Monitorul Oficial al României nr. 695/01.11.2001;
- *** (2001), *Legea nr. 422/2001 privind protejarea monumentelor istorice*, Monitorul Oficial al României nr. 938/20.11.2006;
- *** (2002), *Legea nr. 451/2002 pentru ratificarea Convenției europene a peisajului*, adoptată la Florența la 20 octombrie 2000, Monitorul Oficial al României nr. 536/23.07.2002;
- *** (2003), *Hotărârea Guvernului nr. 610/2003 pentru aprobarea Normelor Metodologice privind procedura de acordare a creditelor necesare efectuării de lucrări de protejare la monumentele istorice deținute de persoanele fizice sau juridice de drept privat*, Monitorul Oficial al României nr. 402/10.06.2003;
- *** (2003), *Legea 15/2003, republicată în 13 martie 2014 (Sprijinul acordat tinerilor pentru construirea unei locuințe proprietate personală)*, Monitorul Oficial, Partea I nr. 182 din 13 martie 2014;
- *** (2006), *Legea 454/2006 pentru aprobarea Ordonanței Guvernului nr. 21/2006, privind regimul concesiunii monumentelor istorice*, Monitorul Oficial al României nr. 1004/18.12. 2006;
- *** (2006), *Legea 422/2001, modificată și completată cu Legea 259/2006 privind protejarea monumentelor istorice*, Monitorul Oficial al României nr. 938 din 20 noiembrie 2006;
- *** (2008), *Ordonanță de Urgență privind prorogarea termenului prevăzut la art. IV din Ordonanța Guvernului nr. 27/2008 pentru modificarea și completarea Legii*

350/2001 privind amenajarea teritoriului și urbanismului, Monitorul Oficial al României nr. 118/26.02.2009;

- *** (2009), *Legea nr. 261/07.07.2009 privind aprobarea Ordonanței de Urgență a Guvernului nr. 214/2008 pentru modificarea și completarea Legii nr. 50/1991 privind autorizarea executării lucrărilor de construcții*;
- *** (2010), *Lista Monumentelor Istorice*, Ministerul Culturii;
- *** (2011) *Planul național de management al spațiului hidrografic Someș-Tisa*;
- *** (2011, 2016), *Planul Național de Management aferent porțiunii naționale a bazinului hidrografic internațional al fluviului Dunărea*, Administrația Națională „Apele Române”;
- *** (2012), *Planul de Management al PNRRB 2012-2021, Regia Națională a Pădurilor*;
- *** (2013), *Cadrului național strategic pentru dezvoltarea durabilă a sectorului agro-alimentar și a spațiului rural românesc în perioada 2014-2020-2030*;
- *** (2014), *Programul Național de Dezvoltare Rurală pentru perioada 2014-2020, Ministerul Agriculturii și Dezvoltării Rurale*.

Materiale cartografice

- (1769-1773), *Prima ridicare topografică habsburgică*, scara 1:28.800.
- (1806-1869), *A doua ridicare topografică habsburgică*, scara 1:25.000.
- (1869-1887), *A treia ridicare topografică habsburgică*, scara 1:25.000.
- (1940), *Harta topografică militară sovietică*, scara 1:50.000
- (1940-1957), *Planurile directe de tragere*, scara 1:20.000
- (1968), *Harta geologică 1:200 000*, Comitetul de Stat al Geologiei, Institutul Geologic.
- (1978), *Harta topografică a României*, scara 1:25.000.
- (1990), *Harta solurilor României 1:200 000*, Institutul de Cercetări pentru Pedologie și Agrochimie;
- (2005, 2013, 2015), *Ortofotoplanuri*, scara 1:5.000;
- (2006, 2013), *Corine Land Cover*, <http://www.eea.europa.eu/data-andmaps/data/corine-land-cover-2006-raster-3>
- (2012, 2015), *Google Street View*, <https://www.instantstreetview.com/>;
- (2015), *Harta Căilor Ferate Române*, http://tren.transira.ro/Harta_retelei.htm;

Website-uri

- *** <http://ran.cimec.ro/sel.asp?codran=88494.02>

***<http://www.gazetadeagricultura.info/animale/ovine-caprine/12981-pasunatul-oilor.html>

*** <http://www.stiriagricole.ro/certificarea-ecologica-a-pajistilor-poateduce-romania-in-primele-locuri-din-ue-dupa-suprafata-agricolacertificata-in-sistem-ecologic-21264.html>

*** <http://www.agriculturae.ro/index.php/produse-traditionaleromanesti/din-judetete-tmarhd-cs-mh-gj/70-virslide-salasu-marcainregistrata-.html>

*** <http://www.cjarges.ro/proiect-cetatea-poienari>

***<http://documents.tips/documents/plan-de-dezvoltare-locala-al-microregiunii-th-tp55cb7c56f2fdf.html>

*** <http://www.cultura.ro>

*** <http://www.primariacm.ro/>

***<http://www.cluj.insse.ro/cmscluj/rw/pages/index.ro.do;jsessionid=7e410b9d668c4e1ee6267891f0c6be6b0e1f0d672cad0a667832c095064357b.e34Ma3mNaNATb40Nbi0>

*** <http://statistici.insse.ro/shop/?lang=en>

*** <http://www.arhivelenationale.ro/index.php?lan=0&jud=88>

*** http://mapire.eu/en/map/hkf_25e/?zoom=14&lat=45.51205&lon=23.05732

*** http://tren.transira.ro/Harta_retelei.htm

*** <http://www.finantare.ro/>

*** <http://www.afir.info/>

*** <http://www.vatra-daciei.ro>

*** <http://www.medievistica.ro>

*** http://www.pict.hu/documents/docs/planning_in_hungary.pdf

*** <http://www.inforegionordest>

*** <http://documents.tips/documents/plan-de-dezvoltare-locala-al-microregiunii-th-tp-55cb7c56f2fdf.html>

*** <http://www.cimec.ro/Resurse/Legislatie/Legea-422-2001-republicata-2006.pdf>

***<http://lege5.ro/Gratuit/gqydqobzgy/ordinul-nr-2815-2014-pentru-modificarea-si-completarea-ordinuluiministrului-culturii-si-cultelor-nr-2237-2004-privind-aprobarea-normelor-metodologice-de-semnalizare-a-monumenteloristorice>

*** <http://aios.ro/promovarea-patrimoniului-cultural-prin-qr-cod/>

*** <http://www.mesagerul.ro/2015/10/27/petru-ares-comuna-care-tace-si-face>

*** <http://www.listafirme.ro>

*** <http://www.rocaen.ro/codul-caen/industria-prelucratoare/>

***http://www.enciclopediadacica.ro/?operatie=subiect&locatie=periodice&fisier=file_de_istorie

*** <https://sites.google.com/site/romanianatura41/home/podisul-transilvaniei/podisul-somesan/pestera-de-la-cetatea-ciceului-record-national>

*** <http://www.rasunetul.ro/pombis-ciceu-mihaiesti-sau-raiul-fructelor>

*** <http://www.ziare.com/bistrita/articole/sc+pombis+ciceu+mihaiesti+proucator+fructe>

*** <http://www.mesagerul.ro/2004/08/16/depozit-de-fructe-cu-atmosfera-controlata-la-baza-pombis-de-la-ciceu-mihaiesti>

*** <http://www.pndr.ro/pndr-2014-2020.html>

*** http://aleph.bcuculuj.ro:8991/F/?func=option-update-lng&file_name=find-b&F2=pc-latin&P_CON_LNG=RUM

*** <http://www.mesagerul.ro/2014/10/07/preventoriul-tbc-din-ilisua>

*** <http://www.ziare.com/bistrita/articole/monede+castru+ilisua>

*** <http://www.eea.europa.eu/data-and-maps>

*** <http://www.biserici.org/index.php>

*** <http://galtinutulhaiducilor.ro/wp-content/uploads/2013/06/Plan-de-dezvoltare-locala-Tinutul-Haiducilor.pdf>

***<http://www.portalbn.ro/cj/Strategie%2020142020/STRATEGIA%20DE%20DEZVOLTARE%20BISTRIT%C8%9AAN%C4%82S%C4%82UD%20pentru%20perioada%202014-2020.pdf>